

AUGUST KITZBERG

(1855-1927)

VILKATĒ

(1911)

Iš estų kalbos vertė

Stasys Čaikauskas

VEIKĖJAI

Tammarų šeimininkas

Tammarų šeimininkė

Margus – jų sūnus

Mari - jų augintinė įdukra

Tijna – jų augintinė įdukra

Senelė

Janus - bernas

Miartas - bernas

Valstiečiai, merginos, vaikinai, piemenėliai, vaikai.

Veiksmas vyksta šimtmečio pradžioje, baudžiavos laikais.

Tarp pirmo ir antro veiksmo praeina dešimt metų. Tarp ketviro ir penkto – penki metai.

PIRMASIS VEIKSMAS

Juoda, aprūkusi gyvenamoji patalpa prie klojimo. Pečiuje rusena ugnelė, nudažydama sienas rausvu atspalviu. Prieš pečių – molinė pakopa, virš židinio ant retežiaus kabo katilas. Šalia pečiaus – suolas, kopėčios ir Senelės lova.

Kitoje pusėje, priešingame kampe – kulbė grūstuvei statyti, ližė, pušinė ir kiti sendaikčiai. Sienoje, ant išdrožos, stumiamos durys, rankenos vietoje pagaliukas, apatiniame durų kampe – landa katei. Duryse lentelė, dengianti angelę, pro kurią galima įsileisti šviesą ir pravėdinti patalpą nuo dūmų. Prie durų – berno lova. Užpakalinėje sienoje pritvirtintos medinėmis kilpomis mažos durelės, vietoje rankenos kaba virvagalis. Prieš židinį – suoliukas, prieš suoliuką – ratelis. Šalia pakopos – žibinčius su degančia balana. Vėlyvas žiemos vakaras, lauke siaučia pūga, laiks nuo laiko pasigirsta vilkų staugimas.

ŠEIMININKĖ – 40-ties metų, išvargusiu veidu, trumpai pakirptais plaukais, ant galvos balta skarelė (Challiste¹), kurios trys kampai nukarę ant nugaros; apsilvilkusi kailine liemene, juodas sijonas su klostėmis ir drobinė prijuostė, ant kojų autkojai ir neišdirbtos odos naginės su apivaraus. Sėdi prie pakopos ir verpia.

MANN (MARI) – 8-erių metų baltaveidė mergaitė, jos trumpi lino spalvos plaukai perrišti spalvotais vilnoniais siūlais (gijomis); apsilvilkusi drobiniais marškiniais, per krūtinę perjuostais marga juosta; marškinių apykaklė susegta mažyte varine pezz², tupi ant pakylos, prie pečiaus, pasibrukusi po marškiniais basas kojas ir skaito skiemenimis didelę senovinę maldaknygę.

MARGUS – 14-os metų šviesiaplaukis, baltaveidis berniukas, apsilvilkęs drobiniais marškiniais, ties kaklu susegtais varine pezz, siauromis drobinėmis kelnėmis (Challiste), basas. Nenusėdįs vietoje. Jo rūpestis – saugoti balaną, kad ji gerai degtų.

MANN (Skaito skiemenimis). M-ū mū, s-ų sų mūsų, k-r-i-kk-rik š-č-i-o – ščio, n-i-ų nių, krikščionių, t-i ti, k-ė kė, ji-i ji, m-o mo, tikėjimas.

ŠEIMININKĖ (Pataiso). Tikėjimo!

MANN. Tikėjimo? P-e-n pen, k-i pen...

MARGUS (Pataiso). Penki!

MANN. Ta-aip, tu mintinai moki!

MARGUS. Žinoma moku ir tu privalai mokėti. Va, ateis Kukesų Miartas su įsakymu: „Tammarų Mann, pas pastorių atsakinėti!“, o tu nemoki!

MANN (Pagalvojusi, gyvai). Aš neisiu!

MARGUS. Dar kaip eisi!

MANN (Ryžtingai). Ir neisiu!

ŠEIMININKĖ. Mokykis, mokykis, vaikuti, kam ginčytis! Margus, pataisyk balaną!

¹ Challiste – vietovė pietinėje vakarų Estijos dalyje.

² Pezz – primityvios sagties rūšis.

MANN (*Skaito skiemenimis*). P-e-n pen, k-i ki, penki s-k-y sky, r-i-a-i riai. (*Kartoja iš pradžių skiemenimis*) Mūsų krikščio-nių ti-kė-ji-mo pen-ki sky-riai. (*Susimąsto, pakelia galvą*) Moč, motut, o ką reiškia penki skyriai?

MARGUS. Na ir kvaila gi tu!

MANN (*Griežtai*). O aš ne tavęs klausiau, močia pati pasakys! Moč, ką reiškia penki skyriai?

ŠEIMININKĖ (*Sustabdo ratelį ir susimąsčiusi žiūri į mergaitę*). Penki skyriai, tai... tai – penki skyriai? Juos privalu mintinai mokėti, taip reikia. Be šito tavęs ir į mokyklą nepriims, ir prie komunikacijos neprileis.

MANN (*Susimąsčiusi*). Ta-aip, bet...

ŠEIMININKĖ. Ak, vaikuti, nereikia tiek daug klausinėti! (*Vėl pradeda sukti ratelį. MARGUS tuo laiku suspėjo pritvirtinti prie rato žariją. Rateliui pradėjus sukintis, suspindi ugninis ratas*)

MANN (*Surikusi nušoka nuo pakopos*). Oi, kaip gražu! Moč, pažiūrėk, kaip gražu!

ŠEIMININKĖ (*Piktai*). O tu, šelmi, visai rankas paleidai. Na, palauk, sugrįš tėvas!

SENELĖ (*60-70 metų pusiau akla senutė, apsilikusi išplikusiais kailiniais, juda apčiuopomis, – išeina iš užpakalinės kamaros ir klausosi*). Ko baries?

ŠEIMININKĖ. Su Margusu! Degantį anglį prie rato pritaisė!

SENELĖ. Nedaryk šito, sūnaitėli: angliukas gali toli, į lubas nušokti ir raudoną gaidį paleisti. (*Apčiuopusi kraštą lovos*) Ir ko tu šventadienio vakarą verpti pradėjai?

ŠEIMININKĖ. Sekmadienis praėjo, danguje jau žvaigždutės suspindo. Ir širdis nerimsta: mūsų žmonės dar negrįžo! Ras jis tokioje pūgoje kelią, ar ne, ko gero, paklys miške.

SENELĖ. Taip, kas žino, kur jie šitaip vėlai užsibuvo.

Tyla. Nieko negirdėti, išskyrus vėjo švilpimą ir ratelio dūzgenimą.

MANN (*Vėl užsilipusi ant pakopos ir pasiėmusi knygą skaito skiemenimis*). P-i-r pir, m-a-s mas, s-k-y sky, r-i-u-s rius, – skyrius – pirmas skyrius...

Lauke staiga pasigirsta vilkų staugimas. Visi krūpteli.

MANN (*Siaube*). Vilkas, moč, vilkas!

SENELĖ. Neminėk jo, vaikutėli, neminėk jo vardo! Įpyks miško žvėris!

MARGUS atsklendžia durų lentelę; į kambarį įsiveržia šalto oro garai ir sniegas, aiškiai girdimas tostantis vilkų staugimas palaiptam nutyla.

ŠEIMININKĖ (*Sutrikusi*). Gelbėk ir pasigailėki! Matai, kokie jžūlūs pasidarė po to, kai mūsų Margj nusinešė. Tiesiog į kiemą lenda. Vėl žalos pridarys!

SENELĖ. Jei tvarto durys stipriai paspirtos, nieko nepadarys.

ŠEIMININKĖ. Greičiau bent Jan ir Janus sugrįžtų!

MARGUS (*Padrąsindamas*). Tėtušis turi šautuvą rogėse po šiaudais.

ŠEIMININKĖ (*Susirūpinusi*). Šautuvas namie! O jei ir turėtų, argi tokioj pūgoj įskelsi titnagą? Nuo sniego viskas padrėkę.

MANN (*Po kurio laiko*). Ūū! Šalta! Ir ko tėvas tokiam ore į kirkę ėjo?

MARGUS. O jeigu įsakė!

ŠEIMININKĖ. Na taip, įsakė: iš kiekvieno kiemo vyrui ir moteriai eiti žiūrėti, kaip ragana, vilkatę mirtimi baus? Aš nedrįsau, tai tėvas su bernu nuėjo. Negalima juk įsakymo neklausyti.

MANN. Moč, a moč, kas tai yra ragana?

ŠEIMININKĖ. Kai užaugsi – sužinosi.

MANN. Ta-a-ip... o... kas tai yra vilkatė? Aš juk nežinau.

ŠEIMININKĖ. Kam tu klausinėji apie tai, kas tau ir žinoti nedera? Vilkatis – tai blogas žmogus, kuris gali vilku pavirsti. Panorės – taps vilku, panorės – žmogumi.

MANN (*Prisiglausdama prie motinos*). Moč, man baisu!

ŠEIMININKĖ. Kam tada klausinėji apie tokius daiktus! Imk knygą, lipk ant priepečkio ir mokykis! (*Mergytė nenoriai imasi knygos*) Na, eik, eik!

MANN ima knygą, lipa ant priepečkio, bet nesimoko. Ji plačiai pravėrusi akis žiūri į erdvę.

SENELĖ (*Sėdi ant lovos krašto, dūsauja lyg abejodama*). Ta-a-ip!

MARGUS. Tu kažką pasakei, senele?

SENELĖ (*Dūsaudama*). Ne, nieko! Paprasčiausiai pagalvojau, kad... Pasaulis pilnas keistenybių, kurių mūsų protas negali įveikti. Žiūri ir žiūri, o nieko nematai! Senasis tikėjimas suprato skirtumą tarp gėrio ir blogio: buvo burtininkai, buvo ir išminčiai, kurie daugiau už kitus žinojo. Naujasis tikėjimas nedaro jokio skirtumo – jam visi vienodai raganos! O vis tiktai ten, paslėpti kaip šaltinio vanduo po žeme, ir gėris, ir blogis. Gėris ir blogis. Ko mūsų protas suprasti negali!

Slegianti nuotaika, girdėti tik vėjo staugimas lauke ir ratelio dūzgimas pirkioje.

ŠEIMININKAS – penkiasdešimties metų stiprus vyras, jau gana žymiai pražilusiais plaukais; bernas JANUS – trisdešimt penkerių metų. Abu vilki šiltais žiemniais rūbais: pasivilkę kailiniais po ilgom, palaidom sėmėgom – kaptonais, ausinės kepurės; po kailiniais pas šeimininką pilka, pas berną juoda liemenė, abu mūvi baltomis siauromis kelnėmis, ilgomis juodomis kojinėmis ir neišdirbtos odos naginėmis.

Durys atsidaro staigiu stumtelėjimu, iš tamsos į pirkį įsiveržia šaltas garas.

ŠEIMININKAS (*Su bernu žengdamas per slenkstį*). Gerą vakarą! Štai ir mes čionai!

ŠEIMININKĖ (*Su dideliu džiaugsmu*). Ir jūs, ačiū dievui! Greičiau, greičiau, prileisite šalčio, tai ir sušilt nebus kur.

MARGUS (*Skubiai užsivilkdamas kailinius*). Eisiu arklį nukinkyti.

ŠEIMININKAS. Būk vyras! Apendk jį gunia ir pririšk.

MARGUS. Gerai. (*Išėina į kiemą*)

ŠEIMININKĖ. Vistik gyvi namus pasiekėt, nesudraskė vilkai?

ŠEIMININKAS. Nieko mums neatsitiko, netgi nematėme jų.

JANUS. Užtat girdėjome, kai jie staugdami praskriejo nuo Praohnipalu į Soonijdu. Išgirdęs jų staugimą, mūsų senis kuinas paleido kojas kiek įkabindamas.

ŠEIMININKĖ. O čia norėjo į pirkią lįsti.

ŠEIMININKAS. Taip, tokiam ore juos alkis spaudžia!

SENELĖ (*Reikšmingai*). Jie įtūžo, kad prie bažnytinio stulpo jų sesę užplakė!

ŠEIMININKAS (*Kabindamas viršutinius rūbus, sunkiai*). Taip, tai buvo baisu ir dar tokiam šaltyje! Aš nėjau žiūrėti. Na, o kiti ėjo!

JANUS. Geležinį lanką jai užmovė ant kaklo, o kitą per juosmenį. Tada budelis pradėjo plakti...

MANN (*Laikydamosi motinos*). Moč, aš bijau!

ŠEIMININKĖ. Bijok, dukraite, bijok nuodėmės!

JANUS. Ir plakė iki tol, kol apmirė: galva nusviro ir neteko žado. Atrišo tada ją nuo stulpo, bet ką čia: kas jau baigėsi, tai baigėsi.

Sunki tyla. MARGUS grįžta pirkion.

ŠEIMININKĖ. Iš kur šitokia atsirado?

ŠEIMININKAS. Kas ją žino? Mūsų bažnytinėse knygose ji lyg ir nebuvo įrašyta. Gyvenusi lyg tai kitame krašte parapijos, kažkur didžiulėj girioj, skaityk, uoloje. Sako, žmonės iš toli pas ją pagalbos prašyti eidavo. Pagelbėdavo. Vienas senis pats pasakojo, kaip jį įkando gyvatė ir tinimas jau iki širdies buvo pakilęs... Taip, papasakojo apie ją ir gero, ir blogo, ir taip, ir kitaip. Kas žino, iš kur ji atėjo, kaip čionai pakliuvo, šito niekas tikrai pasakyti negali.

JANUS (*Po nekurių pauzės*). Dukrelę ji turėjo. Ir ją atitempė pažiūrėti, kaip motiną plaks. Kas žino, kur ją pagavo? Mergytė visa apiplyšus, vieni skudurai, alkana, nuo šalčio pastirusi. Turbūt klaidžiojo be prieglaudos nuo to laiko, kai motiną paėmė. Na ir kas gi prileis prie savo židinio burtininkės dukterį?.. Kai budelis kirto pirmąjį smūgį, mergytė surikusi pasileido į mišką. Pradėjo vytis ją – bet kur tu sugausi tokią...

Sunki tyla. ŠEIMININKAS nori imti pypkę, bet staiga pradeda klausytis. Per siaučiančią pūgą vis aiškiau ir aiškiau girdisi besiartinančių vilkų staugimas.

ŠEIMININKĖ (*Pakėlusi galvą*). Girdi, vėl eina!

Niekas neatsako ir nejuda, visi tartum sustingo vietoje. Staiga kažkas subruzda už durų. Visi išsigandę pašoka. MANN užšoka ant priepečkio ir ten stovi.

ŠEIMININKĖ. Viešpatie dieve, į pirkią braunasi!

SENELĖ (*Pradeda kuždėti maldą. Pradžioje neaiškiai, vėliau galima išskirti žodžius*).

O viešpatie, apsaugok mus,

Nuplauk savu krauju vargus!

Šventas Petrai, užtarėjau,
 Nuo plėšraus apsaugok žvėrio.
 Piktą valią jų naikinki,
 Jėgą jų nagų atimki.

(Tuo pačiu laiku)

ŠEIMININKAS *(Pašoka, ima šautuvą ir atidaro duris. Į pirkią įsiveržia vėjas ir pūga. Įbėga MERGYTĖ, lygiai tokios išvaizdos, kaip pasakojo JANUS; girdisi aršus jų persekiojusių vilkų staugimas). Čia gi kas?*

ŠEIMININKAS tarsi nenorom, su trenksmu užtrenkia už vaiko nugaros duris. Vilkų staugimas tolsta ir nutyla.

MANN *(Šaukdama išbėga į užpakalinę kamaraite). Vilkas! Vilkas!*

Siaubo pilnomis akimis visi sužiūra į mergytę, kuri taip pat išsigandusi ir apakinta šviesos sustojo vidury kambario.

JANUS *(Atsipeikėjęs). Tai jos duktė!*

ŠEIMININKĖ. Dieve mielaširdingasis! Taip pat juk žmoniškas sutvėrimas! Ir jos kūne siela gyvena!

Visi apsupa mergytę; ji išplėtusi akis žiūri tai į vieną, tai į kitą. MANN bailiai žvilgčioja pro durų plyšį. Apgraibom priartėja SENELĖ.

ŠEIMININKAS *(Padėjęs šautuvą į šalį, sustoja prieš vaiką). Tai ką, vilkams į nagus buvai pakliuvusi ir laiku išsigelbėjai?*

MERGYTĖ žiūri į jį ir nieko neatsako.

ŠEIMININKAS *(Švelniai). Negi tu kalbėti nemoki?*

MERGYTĖ kaip ir anksčiau tylėdama žiūri į šeimininką.

ŠEIMININKĖ. Koks tavo vardas?

MERGYTĖ žiūri į šeimininkę, paskui vėl į šeimininką, bet neatsako.

SENELĖ *(Pasilenkia, kad geriau įžiūrėtų mergytę). Jinai juk išgąsdinta ir siaubo apimta. Iš baimės jai liežuvėlis burnelėj sustiro! Kas žino, ar yra kas į ją žmonišku žodžiu prabilęs, ar ne?*

ŠEIMININKAS *(Atsargiai stumteli mergytę prie židinio). Eik tenai, pasišildyk! Visa sustirusi nuo šalčio. Paskiau papasakosi, koku būdu tu pas mus pakliuvai.*

MERGYTĖ kaip ir anksčiau žiūri tai į vieną, tai į antrą. Židinio šiluma veikia į ją. Ji tiesia rankutes į ugnį, kad sušildytų jas ir tarytum visa kita užmiršta.

ŠEIMININKĖ *(Užjausdama, pasilenkusi prie mergytės). Išbadėjusi turbūt?*

ŠEIMININKAS. Kam dar klausi! Jei turi ką nors – duok!

ŠEIMININKĖ. Puode šilta putra jums palikta.

ŠEIMININKAS. Mums nieko nereikia! Mes buvom pas svainį užvažiavę, ten prisivaišinom.

ŠEIMININKĖ (*Nuima nuo kablio puodą, atneša duonos, pripila į bliūdelį putros ir deda viską ant suoliuko prie pečiaus*). Eik čia, mažoji viešnele!

MERGYTĖ dėkingai į ją žvilgterėjusi stveria gabalą duonos, ima šaukštą ir pradeda godžiai valgyti, laiks nuo laiko apsidairydama spindinčiomis akimis.

ŠEIMININKAS. Žiūrėk, kaip valgo!

ŠEIMININKĖ. Kas žino, kada paskutinį kartą jos burnelėje trupinėlis buvo!

Nedidelė pauzė. Visi su džiaugsmu stebi, kaip godžiai MERGYTĖ valgo.

MARGUS (*Stovi išsižergęs ir žiūri į tėvą*). Tai ką, šitoji pas mus dabar turi pasilikti?

ŠEIMININKĖ (*Lyg prieštaraudama*). Tai jau, iš karto ir pas mus!

ŠEIMININKAS (*Šypsodamasis Margusui*). Galima ir palikti, jeigu tu... į jaunamartes ją paimsi.

MARGUS (*Juokiasi*). Į jaunamartes? Aš? Šitą? (*Visi juokiasi. MERGYTĖ žvilgteli į Margusą ir vėl valgo*)

ŠEIMININKAS (*Kaip ir anksčiau*). Tu nesisirk! Štai, nuvesim į pirtį, gerai išsprausim – tada pamatysi.

MANN (*Baikščiai*). Moč, tai ir čia yra vilkatė?

ŠEIMININKĖ. Kvailutė! Tai žmogaus kūdikis, toks pat, kaip ir tu.

MERGYTĖ išvalgo visą bliūdelį, padeda šaukštą ir akimirksniu sudeda maldai rankas. Paskiau dėkingai žiūri į supančius.

ŠEIMININKĖ (*Kumštelėjusi šeiminką*). Matai, ką ji moka daryti?

ŠEIMININKAS. Taip! (*Prieina prie vaiko, draugiškai*) Na kaip, prisivalgei?

MERGYTĖ žiūri į jį, bet nieko neatsako.

ŠEIMININKAS. Na, rytoj pasikalbėsime! O dabar lipk ant pečiaus, ten bus šilta miegoti.

MERGYTĖ vis dar nieko neatsako, užkopia kopėčiomis ant pečiaus ir ten viskas nutyla.

ŠEIMININKAS. Na, Mann, Margus, laikas ir jums į guolius!

MANN. Man baisu!

ŠEIMININKĖ. Kvailutė! Margus juk drauge eis ir mes tuoj ateisime.

Vaikai išeina į užpakalinį kambarėlį. JANUS nusivelka, kad atsigultų po kailiniais į gultą; SENELE taip pat rengiasi miegoti.

ŠEIMININKAS (*Akimirkai atidaręs duris žvelgia į lauką*). Pūga nurimo ir sniegas nustojo snigęs, danguje sužibo žvaigždės...

SENELE. Todėl, kad našlaitė sau prieglobstį surado.

ŠEIMININKĖ ir ŠEIMININKAS susimąstę vogčiomis žvilgčioja vienas į antrą.

ŠEIMININKĖ (*Sunerimusi*). Kas dabar bus, Jan?

ŠEIMININKAS (*Žiūrėdamas į šalį*). Taip, kas dabar bus! Argi aš žinau! Argi leis širdis rytoj ją į šaltį ir pūgą išvyti!

ŠEIMININKĖ (*Po kiek laiko*). Būtų bent duonos! Valgytojų ir taip užtenka!

ŠEIMININKAS. Taip, jų pakankamai! Kad taip pavasarį gabalėlį plėšinių pasavinti ir pasidaryti gabalėlį lauko...

ŠEIMININKĖ. Žinoma, jeigu pasidarytumėm – tik nežinia, ką dvare pasakys!

ŠEIMININKAS. Dvarui kas! Viena baudžiauninko dūšia prisidės. Na, apie tai ar galėsime pasitarti – rytą galva skaidresnė. Galbūt pavasarį pasiūsim ją drauge su Mann bandą ganyti? O Margus man praverstų prie akėčių ir kitiems lengvesniems laukų darbams.

ŠEIMININKĖ (*Atsidususi*). Kaip mes auginsime burtininkės dukterį drauge su savo vaikais!

ŠEIMININKAS. Burtininkė ar ne burtininkė! Kas mums pasakys, buvo ji burtininkė ar ne? Jos lūpos jau nebylės! Argi vaikas privalo žūti nuo motinos nuodėmės!

JANUS (*Sėdėdamas ant gulto krašto*). Taip, jos motina jau lavoninėj... Mačiau, kaip ją tenai nunešė. Net karsto neturėjo. Įmetė ir tiek!

ŠEIMININKĖ. Prieš naktį tokias kalbas pradėjai. Ir taip akių nesumerksi!

JANUS (*Niūriai*). Taip, nesumerksi!

Tyla. ŠEIMININKĖ ir ŠEIMININKAS pasuka į užpakalinį kambarį.

MERGYTĖ (*Pasikelia ant pečiaus ir pradeda verkti. Iš lūpų išsiveržia pirmas žodis, širdį veriantis šauksmas*). Mama!

Mirtina tylą. ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ stovi nuščiuvę.

UŽDANGA

ANTRASIS VEIKSMAS

Praėjo dešimt metų. MARGUS, TIJNA ir MARI jau suaugę. Marguso plaukai ilgi, lygiai pakirpti, ant galvos vilokinė skrybėlė, marškiniai su kišene, priešaky susegti mažyte varine šlig³, siauros drobinės kelnės, balti autkojai ir naginės su dirželiais.

Juodaplaukė TIJNA ir šviesiaplaukė MARI vilki neturtingais margais tautiniais kostiumais. Mari segi sidabriniu prez, and kaklo karoliai, galvos papuošalas apsiūtas blizgučiais. Ant Tijnos galvos laukinių gėlių vainikas, sidabrinių papuošalų ant jos nėra. Pavasario miškas nutviekstas ryškia saulės šviesa, švilpauja kikilis, tolumoj girdisi gegutė. Vidury scenos storu kamienu qžuolas. Šventadienio priešpietė.

TIJNA *(Jeina iš kairės, abiem rankom lengvai pakėlusi sijono kraštus tiek, kad matosi iki pusiau blauzdų jos basos kojos; ji žengia atsargiai, matomai veja prieš ją šliaužiančią gyvatę).*

Tuli, tuli, verskis kūliais!

Kaip riešutinė, kaip raugerškinė –

Spalvos žolelių ir šaltinėlių,

Pušelių, kalnužėlių.

Ponia vyksvų, raistų, plynių.

Ponia uolų akmeninių,

Valdove virkštų sausų.

Nuo manęs nepaspruksi tu!

Jos akys spindi, abiem rankom ji baido gyvatę.

Šliaužki, čiauški – čiauški šliaužki.

Na, raitykis, na, kraipykis!

Bėki tiesiai į balas

Laukia raistas ten tavęs!

Bėki iš čia – aš tau ponia!

(Žiūrėdama įkandin nušliaužiančios gyvatės ir lyg nusiramindama) Vis kelia galvą pasiruošusi priešintis! Šliaužk sau, aš tavęs nenuskriausiu! Juk ir tu nori gyventi, pavasariu džiaugtis! (Sukryžiavus už galvos rankas ir susimąsčiusi eina toliau)

MARI *(Šaukia iš toli). Ū-ū-ū-ū!*

TIJNA *(Atsipeikėjusi). Mari! Aš apie ją visai pamiršau! (Atsiliepia) Ū-ū-ū!*

MARI *(Kaip ir anksčiau). Ū-ū-ū!*

³ Šlig – primityvi sagtis.

TIJNA susimąsčiusi eina toliau.

VOVERĖ (*Ant eglės*). Cuk-tuk! Cuk! (*Prie Tijnos kojų nukrenta kankorėžio kotelis*)

TIJNA (*Žiūrėdama į viršų, džiugiai*). Ach, tai tu! Kankorėžių karalienė, riešutų šeimininkėlė, uodeguotoji! Mat kokia, numetė man kankorėžio šerdelę! (*Pakėlusi rankas*) Na! Eikš!

VOVERĖ. Cuk! Cuk-cuk-cuk!

TIJNA. Žadi tiktai, o nulipti drąsos neužtenka! (*Atsisojusi po medžiu žiūri*) O kur mano riešutai, kuriuos užvakar buvau šioje drėvėje tau palikusi? Visai savaitei buvo, septyni riešutėliai, kiekvienai dienai po vieną? Na, sakyk!

VOVERĖ. Cuk-cuk!

TIJNA. Smaližė! kasdien turėjai suvalgyti po vieną, o dabar – tik kiauteliai ant žemės! Daugiau aš tau neatnešiu.

VOVERĖ. Cuk! Cuk-cuk!

TIJNA. Tu nepatenkinta? Tai argi Margus man riešutus dėl tavęs duoda?.. Jis ir nežino, kad tu taip pat dalininkė! Gal jis ir neturi daugiau! Aš gi jo atsargų nemačiau! Kvailute, kankorėžių karaliene, tu vienadienė – štai kas tu!

VOVERĖ. Cuk cuk! Cuk!

MARI (*Jos ūkavimai pasigirsta visai arti*). Ū-ū-ū!

TIJNA. Ū-ū-ū! Mari turbūt jau pilną tošelę uogų pririnko, o manoji dar tuščia. (*Voverei*) Gausim mudvi abi barti, kai Mari ateis, ji tokia stropi, stropi ir griežta! (*Kažko ieško sijono kišenėje*) Štai dar du riešutėliai, daugiau neturiu! O kitą kartą privalėsi užšokti man ant peties ir paimti nuo delno, girdi? (*Matuoja pėdomis savo šešėlį*) Jau pusiaudienis! Taip šventa dienelė ir prabėgo.

MARI (*Išeina iš miško, rankose nešina pilna tošele uogų*). Štai kur tu! O aš bijojau, kad nerasiu tavęs! Kam tu taip gražiai išsipuošusi?

TIJNA. Kodėl tuojau kam? Niekam – sau! Ir žemė, ir miškas šventiškai pasirėdę, kodėl gi ir man kartą nepasipuošti? Ant tavo kaklo motinos sidabriniai papuošalai, tave jie puošia – o kas mane?

MARI. Tu ir be papuošalų graži!

TIJNA. Pirmą kartą girdžiu ir dar iš tavo lūpų.

MARI. Oho, nemeluok, šituo aš netikiu. Gal eisim namo?

TIJNA. Namo? Jau? Aš uogų dar nepririnkau.

MARI. Ką gi tu veikei?

TIJNA. Ach! Taip gera buvo tarp visų šitų grožybių! Gėlelės pražydo, berželiais kvepėjo, o eglele sakai tekėjo... Su voveraite pasikalbėjau, ant mažos greitosios gyvatės užšokau. Kaip ji vargšėlė gelbėjosi! O aš vis ant kulnų jai! Ji galvą kilsteli, šnypščia į akis ir vėl nešasi – nepakelia žmogaus žvilgsnio. Ji vis pirmyn, o aš paskui ją...

MARI. Na? Ir užmušei?

TIJNA. Užmušiau? Dievo sutvėrimą? O ką ji man blogo padarė? Ji pati gelbėjosi!

MARI. Nedaro blogo? Pereitą savaitę mūsų žalmargę įkando...

TIJNA. Jeigu ji pati užmynė. Ji gi pasitaisė... *(Susijaudinusi)* Ach!

Miške suskamba ragelio balsas.

MARI *(Taip pat susijaudinusi)*. Eik, einam!

TIJNA. Ne ne, aš neisiu! *(Švilpia tą pačią melodiją ir vietoje daro linksmus šokių judesius)*

MARI *(Susirūpinusi)*. Eik, eik! Laikas karves melžti! Mums reikia eiti!

TIJNA. Ne ne! Aš greit parinksiu truputį uogų, be jų aš neisiu namo!

MARI *(Nepatenkinta)*. Uogoms rinkti laiko pakankamai buvo! Eisi ar ne, o aš eisiu! *(Pasisuka eiti)*

TIJNA. Ta-aip, ta-aip – eik, eik pirmyn ir aš tuoj ateisiu! *(Lengvais žingsniais nueina į mišką)*

MARI *(Atsisukusi)*. O gal jie net susitarę? Ne, negali būti. Margus gi žino, ką daro! O jeigu?.. Jeigu vis tiktai?.. *(Pasislepia krūmuose)*

Toliau miške girdisi skambūs Tijnos ir Marguso balsai.

TIJNA. Ai! Nesiausk!

MARGUS. Kur tu dingsi!

TIJNA. Neliesk! Aš nepakenčiu!

MARGUS. Nelauksiu, kol pradėsi kęsti!

TIJNA *(Atatupstom traukdama ir erzindama Margusą)*. O štai ir nepagausi! Nė už ką nepagausi! Nesučiupsi!

MARGUS *(Išskėtęs rankas gaudo ją)*.

Leisiu vytis strielužėlę,

Mesiu šilko tinklužėlj...

TIJNA *(Tęsdama, visą laiką išsisukinėdama nuo jo)*.

Nepašausi mergužėlės,

Nesugausi tinklužėliais!

(Sukasi aplink medį, paskiau iškiša iš už kamieno tai vieną, tai antrą ranką, erzindama Margusą). Ciucki, še – vieną ranką, ciucki, še – antrą! Ciucki, še – vieną koją, ciucki, še – antrą! *(Margusui nepavykus sugauti)* Nė už ką nepagausi! Nesučiupsi!..

Linksmas juokas. MARGUS pavargęs nususuka.

TIJNA *(Aistringai puola Margusui ant kaklo)*. Cha-cha-cha! Tu, kvailas berniokšti, tu, apsnūdėliuk! Mergaitės nepagauni! Ir šitokis nori būti mano Margusu! Mano Margus privalo būti kaip vilkas, kuris metasi į ėriukų kaimenę! Tave reikia už plaukų pešioti ir tampyti, kol išsijudinsi, o ne ant kaklo tau pulti!

MARGUS. Tu! Tu žiūrėk, o tai kad stversiu ant rankų, nusinešiu kur panorėsiu ir padarysiu penkis stebuklus, viską, kas į galvą ateis. Tu... Suspausti tave taip, kad šaukt pradėtum!

TIJNA (*Kaip ungurys išsisukusi iš Marguso glėbio*). Ta-aip, žinoma! Šitą tu moki! Šitam tu vyras!

MARGUS. Aš viskam vyras, mane nors su jauna meška imtynių suleisk – nebijau!

TIJNA. Taip taip, gal tu su savo paikša galva jauno meškino ir neišgąsdintum – ypač jeigu jis dar visai mažas meškiukas! Bet kitam reikalui...

MARGUS. Na, pasakyk, kokiam kitam reikalui man drąsos neužtektų? Tu privalai pasakyti! (*Nori pagauti Tijną*)

TIJNA (*Nesileidžia pagaunama*). Štai kaip, vadinasi, privalau? Atsimink, Margus! nors tu ir puikus vaikas, bet aš nieko „neprivalau“, jei pati to nepanorėsiu!

MARGUS. Ne ne, dabar tu privalai! Aš nenusileisiu!

TIJNA. Margus, Margus, žvelk toliau! Į bėdą įkliūsi, jei mane priverst panorėsi.

MARGUS. Aš nepakęsiu bailio vardo.

TIJNA. Bailiu aš tavęs nepavadinau.

MARGUS. Vis tiek. Tu privalai pasakyti, kam neužtekčiau drąsos.

TIJNA (*Rimčiau*). O gal ir privalau.

MARGUS. Taip, privalai! Sakyk! Greičiau!

TIJNA. Tikrai? Tu nejuokauji?

MARGUS. Žinoma! Dabar ne laikas juokauti!

TIJNA (*Rimtai*). Tada gerai! (*Ieškodama, nuo ko pradėti*) Margus!

MARGUS. Na?

TIJNA. Ar tu kada nors pagalvojai, kuo mes dabar vienas antram esame?

MARGUS. Kuo mes vienas antram esame?

TIJNA. Iki šiol mes buvome vaikais: buvome brolis ir įseserė, siautėme...

MARGUS. O dabar?

TIJNA (*Truputį apmaudingai*). Dabar mes suaugę žmonės...

MARGUS (*Lengvai*). Ir greit suruošime vestuves.

TIJNA (*Nesusilaikydama, didžiulės laimės pagauta, staigiai sujuda*). Tiesa? Margus! Tu norėtum?..

MARGUS artėja prie Tijnos išskleidęs rankas.

TIJNA (*Susijaudinusi iš laimės*). Margus, tau užtektų drąsos paimti mane už rankos, atsistoti prieš tėvą ir motiną, prieš senelę, prieš visą tavo giminę ir pasakyti: „štai aš, štai Tijna, mes norime susijungti ir niekada vienas antro neapleisime!“ (*Pamačiusi nuleistas Marguso rankas*) Ach, Margus – aš juk žinojau!

MARGUS (*Suraukęs antakius*). Taip, tai sunku. Jie nori, kad aš Mari imčiau.

TIJNA (*Su kartėliu*). Kuo gi Mari geresnė už mane? Paimta iš malonės, tokia pat įdukra, kaip ir aš! Argi ji uolesnė, apsukresnė, stipresnė arba sveikesnė už mane?

MARGUS. Tu visai kitokia – linksma, gyva, karšta. Jiems tai svetima, jie tarytum bijo tavęs. O Mari tokia pat, kaip ir jie, mūsų giminės ir padermės.

TIJNA (*Susijaudinusi*). Jūsų padermės? O kuo jūsų padermė tokia ypatinga? Iš kartos į kartą jūs sėdėjote čia, Tammaruose, ir vilkote baudžiąvą. O mūsų padermė – pasakojo man mama – visada buvo laisva. Tėvas paskendo upėje, kai jį vijosi, norėdami įrašyti į baudžiauninkus. Senelis žuvo meškos letenose, o prosenelį kiaunių medžioklėje sudraskė vilkai. Mūsų gentis eina nuo karalių ir liaudies seniūnų. Bet jūsų akyse... tai nieko nereiškia?

MARGUS neatsako.

TIJNA (*Užsidegusi*). Tai, kad mūsų giminė ir aš iš laisvos padermės – tai jūsų akyse nieko nereiškia?

MARGUS. Na ką tu dabar? (*Stengiasi paimti Tijną už rankos*)

TIJNA (*Aistringai*). Ne ne, išsisukinėjimais neatsipirksi! Aš noriu žinoti, ką apie mane galvoja tėvas, motina ir jūs visi – kodėl aš, jūsų manymu, žemesnė už jus! Aš noriu viską žinoti, Margus. (*Žingsniu priartėjusi prie Marguso, pykčiu degančiomis akimis*) Girdi tu – viską!

MARGUS (*Truputį isigandęs jos įtūžio*). Juk mes nieko bloga apie tave negalvojam, mes nieko nežinom nei apie tave, nei apie tavo tėvus. Tiktai... kad prieš dešimtį metų, vieną vakarą, baisiai pūgai siaučiant, tu peržengei mūsų slenkstį ir pasilikai pas mus.

TIJNA (*Priešiškai*). Ne! Jūs žinote dar kažką. Jūs žinote dar, kad mano motiną... užplakė prie bažnytinio gėdos stulpo!

MARGUS. Dieve mano! Jeigu tu prievarta žodžius iš burnos trauki! Na taip, mes žinom šitą.

TIJNA (*Kaip anksčiau*). Ir tikite, žinoma, taip pat, kad mano motina... buvo burtininkė?

MARGUS (*Apmaudžiai*). Niekuo mes netikim!

TIJNA (*Grasinamai priešdama dar arčiau*). Gal jūs tikite, kad ir aš burtininkė?

MARGUS (*Liūdnai*). Ach, Tijna, na kam tu šito klausinėji ir prievarta nori savo širdies ramybę suardyti? Niekas tavęs burtininke nelaiko! O kuo buvo tavo motina, tai drauge su ja po žemėmis miega.

TIJNA (*Raudodama nusisuka, užlaužusi rankas*). Mama! Mamyte! Tu viena mane mylėjai! Kodėl tu man nepasakei, kad gyventi sunkiau nei šimtą kartų mirti! (*Vėl atsigręžusi į Margusą*) Tu žinai? Tu žinai! Jeigu mano motina... jeigu ji – pats geriausias pasauly žmogus – jeigu mano motina buvo burtininkė, tada ir aš burtininkė. Tada ir aš burtininkė, Margus! (*Prigludusi prie medžio kamieno verčia*)

MARGUS (*Kurį laiką stovi apstulbęs, paskui švelniai*). Tijna! Kam tu kankini save? Argi tave kas pavadino burtininke? Sakyk, kas! Aš jau užčiaupsiu jam burną. Argi kas nors paniekino tave? Kas gali mus išskirti? Nelaiminga dalia tavo motinos? Jos kapas jau seniai smilgomis apaugo, viskas kaip ir užmirša. (*Susirūpinęs*) Žinoma, kai nueisim į bažnytinės knygas ir į dvaro sąrašus tave

įrašyti, apie tai pasipils kalbos, šito neišvengsi... *(TIJNA virpa nuo verksmo)* Neverk! Eik, einam namo! Aš nepaliksiu tavęs! Tu nežinai, Tijna, ir pasakyti aš nemoku, kaip tu man brangi!

TIJNA *(Pro ašaras)*. Jeigu jie atskirs mane nuo tavęs, *(tyliau)* jeigu jie tai padarys, tada...

MARGUS. Nebijok! Einam! Aš privalau eiti, jau pusiaudienis. Tėvas laukia.

TIJNA *(Šluostydama akis)*. Eik, Margus! O aš iš paskos.

MARGUS švelniai apkabina Tijną, ji nesipriešina. MARGUS išeina. TIJNA pasisuka eiti į kitą pusę, bet ten jau pastoja kelią MARI.

MARI *(Šaltai)*. Kur eini?

TIJNA *(Susijaudinusi)*. Tu čia? Tu nenuėjai namo? Tu klauseisi?

MARI. Taip. Vieną kartą turėjo paaiškėti, ko tu sieki! *(Susierzinusi)* Neviliok Marguso! Aš neleisiu Margusui grimzti su tavim į nelaimę, aš nenoriu! Girdi?

TIJNA *(Įžeista)*. Grimzti į nelaimę? Ar aš esu nelaimė?

MARI. Dar klausia! Oi, kokia nekaltybė! Veidmainiauti ir gudrauti tai tu moki! Šitą tu mokėjai nuo pat pirmos dienos, kai į mūsų namus įžengei. Visa, kas man priklausė, tu abiem rankom grobstei. Viską reikėjo su tavim dalintis, o man nieko nelikdavo. *(Su kartėliu)* Net savo marškinius tau privalėjau duoti vilkėti! *(Gailiai)* Tu nuo manęs pavogei tėvą ir motiną, o dabar... *(Pasrūva ašaromis)*

TIJNA *(Išsigandusi)*. Mari! Ką tu!.. Visa tai!..

MARI. Tikra tiesa! Kas sekiojo tėvą ir motiną kaip šunytis? Kas bėgdavo pildyti jų paliepimus anksčiau nei jie suspėdavo burną praverti? Kas iš mažens dienų viliojo Margusą? Tu! Argi tu buvai tokia kaip kitos mergaitės, ar gėdinaisi ko nors? Ar buvo jums kuris nors medis per aukštas ar vanduo per gilus? Tuėjai su berniuku per ugnį ir vandenį! O aš žiūrėjau ir verkiau!

TIJNA *(Su gailėsčiu)*. Vargšė Mari!

MARI. O kas kaltas? Tu! Ir dabar tu nori nuo manęs atimti paskutinį, patį paskutinį! Bet daugiau aš neleisiu! Žvėris ir tas kankinamas pritrūksta kantrybės – o aš, žmogus, juo labiau!

TIJNA *(Kaip ir anksčiau)*. Ach, Mari!

MARI *(Staigiai)*. Liaukis vilioti! Palik Margusą ramybėje ir aš tylėsiu kaip iki šiol.

TIJNA *(Kaip ir anksčiau švelniai)*. O dieve, Mari! Aš nieko negaliu padaryti, net jei pati to norėčiau! Ką aš galiu paveikti, jei Marguso širdis prie manęs, o ne prie tavęs linksta. Net jeigu tu tylėtum, vis tiek anksčiau ar vėliau tėvas ir motina apie tai sužinos.

MARI. Nemėtyk pėdų! Atsimink Piachnų giraitę ir kas ten įvyko.

TIJNA. Piachnų giraitę?

MARI. Prieš metus, kai lygiai kaip šiandien mes rinkome ten uogas! Daugiau aš savo sielos nekankinsiu ir savyje neslėpsiu šito, nors tu prieš visą pasaulį man dešimt kartų įsesere būtum!

TIJNA. Apie ką tu kalbi?

MARI. Nemėgink gintis, aš mačiau!

TIJNA (*Sunerimusi*). Ką tai reiškia? Ką tu matei?

MARI. Vilkas nusinešė Karlo Kiveno kumeliuką...

TIJNA. Na ir kas? Argi tai neatsitinka?

MARI. Vilkas buvai tu!

TIJNA suvirpa lyg įgelta.

MARI. Nesigink, aš mačiau! Tu manai, aš miegojau? Tiesa, aš priguliau krūmuose, o vienu metu mane lyg apėmė snaudulys, bet aš nemiegojau, mano akys buvo atviros, aš budėjau...

TIJNA (*Kimiai*). Mari! Tu beprotė!

MARI. Beprotė todėl, kad mačiau? Aš pastebėjau, kaip tavo akys spoksojo į kumeliuką...

TIJNA. Todėl, kad tai buvo mažytis ir gražus kumeliukas.

MARI. O paskui tu staiga pradingai. Tik kumelė stengėsi nutrūkti nuo virvės, kai vilkas su kumeliuku spruko į mišką. Taip – po to tu tris dienas nevalgei, o tik kapstinėjai maistą.

TIJNA (*Staiga žengusi žingsnį prie Mari, laukiniu balsu*). Mari!

MARI (*Negailėstingai, grubiai*). Taip, Mari! (*Kandžiai*) Nežiūrėk tokiomis akimis lyg norėtumei ir mane papjauti! Aš žinau tavo akis, aš mačiau kaip tu jas Piachnuose įsmeigėi į kumeliuką, prieš nusinešdama jį į girią. Aš nebijau tavęs, mane saugo dievo kryželis. O ką mačiau, tą mačiau, ir pasiruošusi prisiekti nors bažnyčioj prieš altorių.

TIJNA (*Tiesdama į dangų rankas*). Viešpatie mielaširdingasai, išgelbėk mane! Mamyte, ateina mano eilė! Dabar prakeikimas tiesia ranką į tavo dukterį! Dieve amžinasai, tu, kuris duodi gyvenimą ir atimi! Neduok manęs budelio rankai paniekinti. Čia aš tavęs šaukiusi: tu žinai, aš švari nuo šitos kaltės... (*Pasvirusi krinta po medžiu ant žemės ir karčiai rauda*)

MARI (*Išgąstingai, pasimetus, skubiai ramindama*). Tijna! O dieve! Kaip man visa tai nuo liežuvio nutrūko!.. Aš juk niekam šito nepasakysiu! Ką aš galiu padaryti, aš tai mačiau!

TIJNA (*Dejuodama*). Mama! Leisk man čia pat numirti, anksčiau nei jie susidoros su manim, kaip susidorojo su tavim – nuteis iš anksto. Mamyte! Kam palikai mane šiame pasauly gyventi, stumdyti ir mindžioti! Būtum nunešus prie vandenėlio, būtum įmetus mane žuvelėm ar papenėjus nuodų šaknelėm! Tu buvai protinga ir žinojai, kad teisybės ir gailėstingumo pasauly nėra! Mama, mamyte!

Stiprus vėjo šuoras praūžia pro mišką.

UŽDANGA

TREČIAS VEIKSMAS

Joninių vakaras, lankelė pamiškėje. Pagal galimybes, scenoje laužas. Pirmame plane įkasta kartis su smalos statinaite, statinaitės nesimato. Jaunesnieji berniokai neša laužui žabus, vyresnieji, stovėdami po smalos statinaite, tariasi. Pagyvėjęs judėjimas, girdisi balsų klegesys ir karts nuo karto pratrūkstantis juokas, renkas vis daugiau žmonių.

ŽABŲ NEŠĖJAI (*Pakaitomis*).

1. Surošim Jonines, tai bent Jonines!
2. Kokių anksčiau nebūdavo!
3. Tokias, kad trijuose valsčiuose būtų matomos!

JASS (*Nepilno proto, nuolatos painiojasi po kojomis ir lenda į kitų kalbas*). Šiandien suruošim Jonines, taip! Kurios trijuose valsčiuose bus matomos, taip!

PIRMAS ŽABŲ NEŠĖJAS. Jass, nešk žabus!

JASS. Aš irgi atnešiu žabų, taip! (*Bet stovi vietoje. Juokas. Iš tolo pasigirsta artėjančių mergaičių daina*)

MERGAIČIŲ BŪRYS (*Ateina*).

1. Sveiki!
2. Gerą vakarą, berniokai.
3. Sveiki gyvi!

Sveikinas, išdykauja.

PIRMAS ŽABŲ NEŠĖJAS (*Berniokams*). Juku, Jan ir kiti, eikite atnešti sausų kadugių!

SENA MERGA ĖPP (*Judina kartį su smalos statinaite*). O kartis išlaikys?

VAIKINAI (*Besijuokdami*).

1. Kodėl neišlaikys?
2. Laikys kaip pasiutusi! Net pati Ėpp nepajėgs jos išjudinti!

KVAILIUKAS. Aš – aš – aš atvilkau visą medį!

MERGINOS.

1. Ar geras bus Joninių laužas?
2. Beržo tošių padėjote?
3. Smalos taip pat daug?

VAIKINAI.

1. Smalos kaip medaus!
2. Smalos ir beržo žievių – pakankamai!
3. Suskaldėm seną, riebią stebulę į balanas ir sukimšome į statinę: plystelės kaip šiaudai!

ĖPP. O kas užlips taip aukštai uždegti?

PIRMAS VAIKINAS. Pati Ēpp lips į viršų!

BERNIUKAS. Aš lipsiu uždegti!

ANTRAS VAIKINAS. O kelnaites išlaikysi? (*Juokas – berniuko kelnaičių keliai labai išplyšę*)

ANTRAS VAIKINAS. Įžiebsime ugnį kartimi!

MERGINOS.

1. Na, ko gi jūs laukiate, dekite ugnį!
2. Taip taip, laikas pradėti!

VAIKINAI.

1. Dar anksti!
2. Palaukim truputį, dar šviesu!
3. Dar ne visi susirinko!

PIRMA MERGINA (*Kreipiasi į prieky stovinčias merginas*). Tammarų žmonių taip pat dar nėra?

ANTRA MERGINA. Tu Marguso lauki?

TREČIA MERGINA. Kam tu jo lauki, jis savo turi!

JASS. O ką, Tammarų Tijna taip pat ateis?

PIRMAS VAIKINAS. Kodėl gi jai neateiti?

JASS. Lyg pats nežinotumei?

ĒPP (*Kreipdamasi į Jass*). Ką tu čia pliauški? Žiūrėk, kad negautum!

Aplink juos vis daugiau ir daugiau susirenka žmonių pasiklausyti.

ANTRAS VAIKINAS. Negalima juk tokias beprotybes porinti! Kas galėtų patikėti!

TREČIAS VAIKINAS. Kažin, ar tai tiesa?

PIRMAS VAIKINAS. Kas tiesa? Gandas apie Karlo Kivesto kumeliuką?

SENA MOTERIS. Kaip gali būt netiesa, jeigu Tammarų Mari pati savo akimis matė!

PIRMA MERGINA. Hū-ū, net baimė ima!

BERNIUKAS (*Senai moteriškai*). Teta, o kaip atrodo vilkatis?

SENA MOTERIS. Argi aš jį mačiau? Kada ištroškęs kraujo puola ką nors draskyti. Vilkas kaip vilkas. Tiktai pirmutinės kojos privalo būti trumpesnės nei užpakalinės. Juk žmogaus rankos taip pat trumpesnės nei kojos.

Besiklausančių renkasi vis daugiau.

VIDUTINIO AMŽIAUS VYRAS. Visa tai – prietarai!

PIRMAS VAIKINAS. Žinoma prietarai! Kaip gali žmogus tai į vilką pasiversti, tai atgal vėl žmogumi tapti!

SENA MOTERIS. Argi tai prietarai? Kad ir Riagų Reinas iš Piaro kaimo, pirštu pajudinti tingi, sklypas dirvonuoja, badas į duris beldžiasi, gyvuliai tiek perkarę, kad pavasariui atėjus ant kojų nebesilaiko – žmonės nešte juos iš tvarko išneša, o šeimininkas? Šeimininkas storas ir raudonas, kaip jautis, kraujas trykšte trykšta iš veido. Visi žmonės žino, kad vilkatis jis, avis drasko, nuo to – nuo šilto avių kraujo – ir visa jo jėga.

VIDUTINIO AMŽIAUS VYRAS. Kvaili plepalai!

SENA MOTERIS (*Kaip ir anksčiau*). Kvaili plepalai? Kad jis ir berną išmokė vilkačiu pasiversti? Senis Reinas pats nebepajėgė baudžiąvą nešti, tai dvaras paskyrė jam bernu senį Astą Matsi, kad pastarasis už jį dienas atidirbtų. O kaip tas dienas atidirbti, jei neturi terbelėje net duonos gabalėlio! Bet Asto Matsis taip pat pradėjo storėti, raudonas pasidarė: atidirbo baudžiąvą ir dar visiems giriasi, kad jam pirmą kartą teko pas tokį gerą šeimininką tarnauti, kaip Riagu. Tik vieną gražią dienele, miške, būk tai Asto Matsis užmiršęs tą “žodį” ir nebegalėjęs vėl žmogumi atsiversti. Bėgiojęs lyg tai ataturpsta keturpėscia aplink akmenį, bet “žodžio” prisiminti niekaip negalėjęs. Būk tai vilku namo parbėgęs ir pasislėpęs peludėje. Akys tarytum degė kaktoje, o tarp dantų kyšojęs kruvinas liežuvis. Tik pats senis Reinas namo grįžęs, paėmęs jį, aplink akmenį pavedžiojęs ir vėl žmogumi atvertė.

VIDUTINIO AMŽIAUS VYRAS. Kas nori, lai tiki!

PAGYVENĘS ŽMOGUS. Negi jau geresnių kalbų nerandate, užuot tuščius niekus tauškę!

SENA MOTERIS. Čia ne tušti niekai!

TREČIAS VAIKINAS. Nežinia. Iš kur žmonės tokias kalbas iškasė?

SENA MOTERIS. Ir dūmai be ugnies nekyla.

ÉPP. Liaukitės pagaliau, pakalbėtumėt apie ką kita!

JASS. Tai ir yra pats naujausias gandas! Taip!

TREČIAS VAIKINAS. Na ir pradės dabar skambinti po visą parapiją.

VIDUTINIO AMŽIAUS VYRAS. Aš girdėjau, kad Margus lyg tai nori Tijną vesti! Todėl ir pradėjo skliti visokie gandai ir nesąmonės!

JASS (*Pasislėpęs miške gąsdina*). Tuli, tuli, vilki, pilki, vilkati! Akys žiba kaktoje kaip žarijos!

Visi išsigąsta, dairosi, vaikai subėga prie stulpo su smalos statine.

ÉPP. Kam tie kvaili gandai ir plepalai! Tik ūpą žmonėms gadinate! Nieko geresnio nesuradote joninių išvakarėse! Berniokai, uždekite laužą! Mergaitės, eikit čia, pradėsime „lėlytes“ žaisti, reikia gi tvarką padaryti! Eikit į ratelį!

PAGYVENĘS ŽMOGUS. Taip, sugadino ūpą!

MERGINOS (*Pakaitomis*).

1. Pradėkim!
2. Pradėkim „lėlytes“ žaisti! Ko mums kitais rūpintis! Einam!
3. Épp, eik į priekį!

ÉPP (*Besimaivydama*). Anava, kodėl gi aš!

VAIKINAI (*Pakaitomis*).

1. Taip, Ėpp, taip, Ėpp!
2. Ėpp, Ėpp!
3. Ėpp turi gerą balsą!
4. Ėpp tai geriausiai moka!

ĖPP. Na ką gi, jeigu jau Ėpp, tai Ėpp! Pradėkim! (*Pradeda dainuoti*)

Parėdykim lėlytę,

Aukim aukso gegutėlę!..

Pagyvenę žmonės sustoja abiejuose scenos šonuose, mergaitės daro ratą, pasiima už rankų, dvi mergaitės įstumia į rato vidurį ir apdengia baltom skarelėm jų galvas, likusios mergaitės eina aplink jas rateliu ir dainuoja. Būrys vaikinių eina į dešinę ir išrenka dvejus, kurie privalo gaudyti mergaites – lėlytes. Kairėje muzikantas, senesni vyrai ir moterys. Visi linksmiasi. „Lėlytės“ žaidimas žaidžiamas greitame tempe. Laike „lėlytės“ žaidimo, vaikinai, pakelė ant ilgos karties ugnį, uždega statinę: nuo liepsnos į sceną krinta raudona atošvaistė.

PIRMASIS RATELIS.

Parėdykim lėlytėlę,

Aukim aukso gegutėlę,

Renkis, lėle, puoškis lėle,

Būk gražiausia, mergužėle.

Puoškis plunksnele antelės

Ir plunksnelėm nuo paukštelės!

Ratelio vidury mergaitės-lėlytės daro tokius judesius kaip dainuojama dainoje.

Kaip mėnulis kad sietyną

Puoški sagtimi krūtine,

Deimantiniai karolėliai

Kaip padangių debesėliai.

Ant galvelės vainikėlis

Vaivorykščių audimėlio.

O lėlyte, o jaunoji,

Ruoškis bėgti, mylimoji!

Mesk skarelę ant alksnyno,

Rūko skraistę – ant beržyno!

Mergaitės-lėlytės nusimeta skareles ir išbėga iš ratelio. Vaikinai, stengdamiesi jas sugauti, bėga paskui. Ratelio dalyviai atsitraukia atgal, sudaro pusratį.

Bėk, lėlyte, bėk, sesele,
 Bėl į Lenkijos šalelę,
 Ar į rusų suk žemelę
 Arba Narvos link, mergele!
 Jau namo lėlytę šaukia,
 Jau visi prie vartų laukia.
 Grįžk, lėlyte, grįžk, sesele,
 Rinkis mylimą bernelį.
 Matis bus tikrai tavasis,
 Jonas – amžiams išrinktasis.

VAIKINAI, pagavę merginas-lėlytes, grįžta tagal. Bendros kalbos ir pagyvejimas.

PIEMENUKAI (*Šoka aplink Joninių laužą ir dainuoja*).

Jonužėli, šventuolėli,
 Saugok mano karvužėles
 Nuo piktų žvėrių miškuose
 Ir namuose, ir laukuose!
 Jas išmokyk ęst žolelę
 Prie vešlių žalių krūmelių!

(Šaukia) Joneli! Joneli! (Ir išsibėgioja)

PAGYVENĘS VYRAS (*Ima kažką nuo žemės ir meta į ugnį*). Piktžoles – į laužą degti, sodrią žolę – pievom želti, linelius – į mano laukelius!

Už scenos rago gasas – pažįstama melodija.

PIRMA MERGINA. Tammarų Margus!

ANTRA MERGINA. Taip! Margus! Tai jo ragelio garsas!

Vieni eina pasitikti, kiti pagal ragelio balsą sukasi šokyje. Ateina MARGUS, MARI, TIJNA, Tammarų ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ. ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ sustoja priešaky, prie pagyvenusių žmonių grupės. Sveikinimai ir pagyvėjimas; tačiau kai kurie čia pat susigūžę vienas prie kito pradeda šnibždėtis. Mergaitės nežymiai šalinasi Tijnos, bet kol kas tai nekrenta į akis. Jaučiama, kaip niūri nuotaika palaipsniui pagauna susirinkusius. Tai pastebėjusi ÉPP stengiasi išblaškyt blogą nuotaiką.

ÉPP. Ko gi jūs nutraukėt žaidimą? Eikite į ratelį! Juk ne kasdien Joninės ir ne kasdien galima jaunuosius piršti!

MERGINOS. Taip taip, lėlytes žaisti! Žaiskim, žaiskim! (*Renkasi į ratelį*)

ÉPP. O ką į vidurį?

PIRMAS VAIKINAS. Pati Épp į vidurį! *(Juokas)*

ÉPP *(Linksmi).* Šit kaip, Épp į vidurį? O Jass tikriausiai gaudyti? Šito jūs norite? *(Juokas)* Ne, į vidurį Tammarų Mari ir Tijna, o Margus ir Miartas – gaudyti!

Tammarų ŠEIMININKAS IR ŠEIMININKĖ pasilenkia vienas prie antro. ŠEIMININKĖ susijaudinusi kažką kalba, ŠEIMININKAS nepatenkintas skeryčioja rankomis.

BALSAI *(Pakaitomis).* Taip taip! Mari ir Tijna į vidurį, Margus ir Miartas – gaudyti! *(Kelios merginos bėga atvesti Mari, Tijna pasilieka viena)*

TAMMARŲ ŠEIMININKĖ *(Prieina prie Mari, lyg norėdama ją nuvesti).* Mari, dabar tu neik.

MERGINOS *(Apsukdamos Mari).* Ne ne, ji privalo eiti, privalo eiti, mes nenusileisime!

ÉPP *(Priėjusi prie Tijnos).* Na, eik!

TIJNA *(Abejingai).* Paimkite kurią nors kitą!

MARGUS *(Tijnai).* Eik, eik!

ÉPP atveda Tijną į ratelio vidurį ir stato greta Mari. Vėl šnibždesiai. Šen ir ten aiškiai girdimi žodžiai: „Pažiūrėsim, kurią išsirinks Margus!“

ANTRASIS RATELIS.

(ÉPP pradeda dainą, MERGAITĖS prisideda, VAIKINAI groja kanelėmis)

Mūs lėlytė – našlaitėlė,
 Kaip be lizdo paukštužėlė.
 Nepaguos jos motinėlė,
 Nepriglaus jos tėvužėlis!
 Verki, verki, lėlytėle,
 Lieki graudžią ašarėlę.
 Lyg numirus, lyg sušalus
 Gluski prie šaltos žemelės.
 Kelk, lėlyte, našlaitėle,
 Štai – tėvelis, motinėlė!
 Šok, lėlyte, šokinėki,
 Greitai bėki, bėginėki.
 Suplasnok plačiais sparneliais.
 Pasipuošk pūkų plunksnelėm!
 O lėlyte, o jaunoji.

Kam į girią skrist svajoji?
 Juk giria pilna plėšriųjų,
 Gaujos ten vilkų piktųjų!
 Grįžk namo, sugrįžk, sesele!
 Laukia ten tavęs darbeliai:
 Ir audimai, ir staklės
 Ilgis jau darbščios rankelės.
 Reikia greit išaust drobeles!
 Greitai bėk čionai, sesele,
 Rinkis mylimą bernelį!
 Miartas bus tikrai tavasis,
 Margus – amžiams išrinktasis!

TIJNA ir MARI išbėga iš rato. Ratelio dalyviai atsitraukę sudaro pusratį. MARI nesileidžia pagaunama Miarto.

PIRMAS VAIKINAS. Margus, perkisk jiems kelią, neduok Mari Miartui!

ANTRAS VAIKINAS. Miartai, drąsiau!

PIRMAS VAIKINAS. Margus, stverk Mari!

TREČIAS VAIKINAS. Lyg Margusui reikalinga Mari! Mari teks Miartui!

MARI keletą kartų perkerta Margusui kelią, kad šis ją pagautų, bet MARGUS mato tik Tijną ir vejasi ją, nors pastaroji nesileidžia lengvai pagaunama.

JASS. Mari, ko tu kimbi prie Marguso, juk Margus nenori tavęs! Taip!

PIRMAS VAIKINAS. Tai kvailas, tikrai nenori! O Mari džiaugtųsi!

ANTRAS VAIKINAS. Margusui nei žemė, nei dangus nerūpi!

TREČIAS VAIKINAS. Margus daro ką nori, kas jam Mari!

Tammarų ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ pirmame plane, pastebimai stipriai susijaudinę. Margusui prabėgant šalia jų, ŠEIMININKĖ stveria jį už rankovės.

ŠEIMININKĖ (Piktai). Ką tu darai?

MARGUS atsiplėšia ir nekreipdamas į ją dėmesio, vejasi Tijną.

PIRMAS VAIKINAS. Mari, nenusimink! Miartas taip pat geras vaikas!

ANTRAS VAIKINAS. Pasitenkink Miartu! Pati matai, kad Marguso neatplėši nuo Tijnos!

SENA MOTERIS. Margus pakvaišo! Čia slypi kažkokia jėga, kuri jo neatleidžia, už tai jis ir nekreipia į nieką dėmesio!

Susirinkusieji vėl susigūžia ir susijaudinę šnibždas. Visi įtemptai seka bėgančius, kurie grįžta į pirmąjį scenos planą. MARI su MIARTU – jos veidas dega, ji veltui stengiasi nusišvepti savo pyktį; TIJNA su MARGUSU – nuolankiom, bet spindinčiom akim. Kai abi poros susitinka vidury scenos, MARI negalėdama susivaldyti, pasisukusi į Tijną šniokščia tiesiai į veidą – tiesa, taip, kad girdėtų tikrai Tijna, bet tai girdi visi.

MARI. Vilkatė!

TIJNA nustėrusi, MARGUS išsigandęs. Piktdžiugiški veidai ir susirinkusiųjų šnabždesys: „Ką ji pasakė?“, „Tu girdėjai, ką ji pasakė?“.

Greitai vienur ir kitur pasigirsta: „Vilkatė!“.

Akimirkai įsiviešpatauja nejauki tylą. Viršuje plazda pradėjusi gesti ugnis. Staiga tamsoje pasigirsta kažkieno pašaipūs žodžiai.

Plėšrus vilke, girios pilki,
 Siutęs pone tankumynų,
 Į balas savas tuoj kilki,
 Žmėziniuok tarp akmenynų,
 Girios glūdumoj pradinki!

Vieni piktdžiugiškai kikeną, kitų rimti veidai. Ir vėl, dabar jau i kitos pusės, pasigirsta pašaipūs žodžiai.

Girių siaube veidmainingas
 Su nasrais baisiais, galingais,
 Vilke pilke didžiagalvi,
 Tu nelieski mano palvio,
 Kumeliuko nei teliuko,
 Iš bandos neliesk ėriuko.

Susijaudinęs ir sumišęs MARGUS šoka pašaipūnų pusėn, jis nori juos sugauti, deja, nieko neranda. Tijnos sustirimas pereina į nesulaikomą raudą. Ji stovi viena vidury scenos ir raudona gęstančio laužo atošvaistė krinta tik ant jos.

MARGUS. Tijna! Tijna! Neverk! Žmonės tokioj nuotaikoj ir... niekas iš jų šituo netiki ir... o rytoj vėl viskas bus pamiršta. Na, neverk gi! (*Įdūkęs žmonių pusėn*) Ką jūs darote? Gėdintumėtės! Tušti, vėjais paleisti pletkai ir – jūs nieko nesugalvojate geresnio kaip juos kartoti, šaipotės iš žmogaus, skriaudžiate jį. Neverk, Tijna!

ŠEIMININKAS (*Piktai Margusui*). Tu ko čia dabar? Ar tau kas nors ką pasakė?

MARGUS (*Įdūkęs*). Argi tu nematai, kad skriaudžia žmogų!

Iš kažkur, iš tamsos prie Tijnos kojų nukrinta sena vyža, vėl girdisi pašaipta.

Še tau, vilke, girioj pilki,

Lopą dengt akims paimki.

Prie galvojų kai artėsi,

Juo akis uždengt galėsi.

TIJNA (*Jos rauda pereina į liepsningą pyktį*). Ko jūs norite iš manęs! Jūs laikote save žmonėmis, o patys baisėsi už plėšriuosius žvėris! Vilkate mane vadinate? Taip, aš vilkatė, juk jūs šito norite! Tūkstantį kartų geriau būti vilku ir gyventi su vilkais miške nei tarpe žmonių, jeigu jie tokie kaip jūs! Vilkas puola tikrai tada, kai jis išbadėjęs, ir vilkas nedrasko vilko!.. O jūs!.. Ir laikote save geresniais už mane? Štai, prieš jus vilkas, jis išdidus, jis neleis savęs paniekinti! O jūs – jūsų vergišku krauju sumirkytos gėdingos rykštės mėtosi už kiekvienos tvoros ir jas laižo šunys! Vilkas gi laisvas – daro ką nori, jei nori – ateina, jei nori – išeina, myli ir neapkenčia – ką nori! Ir išeina iš jūsų todėl, kad jūsų nekenčia!

Išdidžiai žengia miško link, niekas jos nesulaiko, visi lyg sustirę.

Miško tamsoje tai šen, tai ten blykstelį mažytės ugnelės, panašios į vilko akis: ugnelės pradingsta.

Tylą nutraukia balsai.

PAGYVENĘS ŽMOGUS. Dieve šventasis! Joninių laužas užgeso! Tai ne prieš gera!

SENA MOTERIS. Ir miškas toks tamsus ir bausis! Bangu čia ilgiau pasilikti.

Baimė pagauna visus: merginos ir moterys spaudžiasi viena prie kitos, susimetusios į krūvą, vaikai stveriasi už motinų drabužių. Girdėti balsų ūžesys ir aimanos; žmonės pradeda skirstytis, scena palaipsniui tuštėja. Prie vos rusenančio laužo pasilieka vienas MARGUS. jaudinanti jo išvaizda rodo, kad jis kovoja su tamsiomis mintimis. Netoli stovi Tammarų ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ; jie paniurę, apie kažką gyvai kalbasi; palaipsniui jų žodžiai darosi suprantami.

ŠEIMININKAS (*Skeryčiodamas rankomis*). Na, sakyk!.. Ką tu su kvailiu padarysi!

ŠEIMININKĖ. Seniai jau reikėjo mergšę pašalinti iš akių!

ŠEIMININKAS. Pašalinti! Kaip gi taip staiga pradingsi? Bet nieko kito nelieka! Kas galėjo manyti, kad ji (*skėstelį rankomis*) savo geradarių negerbs ir sūnui ramybę atims.

ŠEIMININKĖ. Vilkas vilku ir liks. O žmonėms ką ji pasakė!

ŠEIMININKAS (*Grasinančiai*). Tegul tik sugrįžta!

ŠEIMININKĖ (*Prieina prie Marguso*). Na, eisi gal?

MARGUS (*Gailiai*). Kaip gi aš eisiu, kai mačiau... kaip ji išbėgo ir nežinau, ką pasidaryti gali!

ŠEIMININKĖ (*Negailėstingai*). Nepasidarys, nieko nepasidarys!

ŠEIMININKAS (*Pašaipiai*). O gal ir tu nori paskui ją į mišką bėgti?

MARGUS (*Susirūpinęs*). Nežinau, kur jos ieškoti!

ŠEIMININKAS. Na, eini tu su mumis ar ne?

MARGUS (*Paniuręs*). Pareisiu!

ŠEIMININKAS (*Šeimininkei*). Lai sau rūgsta čionai! Einam!

ŠEIMININKAS ir ŠEIMININKĖ išeina. MARGUS palieka vienas, nuleidęs galvą jis žarsto koja laužo pelenus.

Iš tamsos prie jo prieina MARI ir susirūpinusi seka jį.

MARI (*Švelniai*). Margus!

MARGUS (*Atšiauriai*). Na ko tau dar reikia?

MARI (*Nuolankiai*). Ko man reikia, Margus? Man nieko nereikia!

MARGUS. Tada išeik!

MARI (*Susirūpinusi*). Kaip aš tave paliksiu čia... visai vieną!.. Juk visi išėjo...

MARGUS. Tu vėl ją išvijai į mišką! Kas žino, besugrįš ji ar ne?

MARI (*Po pauzės*). Sugrįš! Juk ne pirmą kartą. Jau kelis kartus buvo išėjusi ir visada grįždavo.

MARGUS (*Kandžiai*). Kelis kartus! Išeidavo, kai jūs neteisingai skriausdavote ją. Ji ne tokia kaip jūs, ji nepakenčia netiesos. Jos kitoks kraujas. Jis švelnus, jis staigiau užverda, tai.. Na, šito tu nesuprasi!

MARI. Ach, Margus! Aš negaliu šito suprasti, kaip tu taip stipriai prisirišai prie jos!

MARGUS. Tau žinoma šito nesuprasti. Eik sau! Aš nenoriu tavęs matyti. Skelbk visiems savo kvailą sapną kaip tiesą!

MARI (*Verkdama*). O dieve, Margus, juk tai ne sapnas buvo!

MARGUS. Tada tu viską iš savo galvos išlaužei! Aš Tijos nepaliksiu. Ir lai ji dešimtį kartų vilkatė būtų, ji tūkstantį kartų mielesnė ir geresnė nei tu! (*Išeina*)

MARI (*Jkandin*). Margus! (*Prapliumpa gailiomis ašaromis, laužo rankas*) Margus! Aš pasiruošusi savo širdį išimti ir patiesti ant tavo takelio, kad tau minkščiau žengti būtų! Numirti aš dėl tavęs galėčiau, bet palikti tave vilkatei aš negaliu. Ne, negaliu.

UŽDANGA

KETVIRTAS VEIKSMAS

Klojimas. Dešinėj – mažytės durys, vedančios į gyvenamą patalpą, prie durų valgomas stalas ant kryžiuokų ir senoviški sėstai. Kairėje – senelės lova, greta lovos suolas, pirmame plane vežimas su medinėmis ašimis, atstojantis Margusui vasarinę lovą. Užpakalinėje sienoje dideli, į lauką atverti vartai, iš ten krinta ryški saulės šviesa, priduodama jaukumą juodai aprūkusioms sienoms ir luboms su nukarusiais šiaudais. Už vartų – vasaros peizažas: laukų rėžiai, atžalynas, miškai. Visi veikiantieji asmenys paliko tokie pat, kaip aprašyta antrojo veiksmo pradžioje, tik senelė beveik visai apakusi.

MARGUS stovi nusiminęs, prigludęs prie vartų staktos, nieko nemato ir negirdi, žiūri į erdvę.

ŠEIMININKĖ išeina iš gyvenamos patalpos, sustoja, nori kažką pasakyti, bet matydama, kad MARGUS jos nepastebi, liūdnai linguoja galva ir grįžta atgal.

MARI eina per kiemą, nešina naščiais kibirus, pamačius Margusą sutrinka, baukščiai žvilgteri į jį ir nueina. MARGUS susmunka ant suoloelio, stovinčio šalia senelės lovos, paremia rankomis galvą ir nejudėdamas sėdi.

JANUS (*Vilkdamas kojas, ateina iš kitos pusės, ant kaklo – pavalkai, rankose – vadelės. Pastebėjęs Margusą sustoja prie slenksčio*). Šiandien į dvarą neisime – senasis šeimininkas lyg minėjo, kad reikėtų pūdymą suarti...

MARGUS (*Atsikvošėjęs*). Kas tokio? Kas? Ach, taip!..

JANUS (*Pratęsdamas*). O mūsų Tijnos vis nematyti? Ketvirta diena jau...

MARGUS neatsako.

JANUS. Anksčiau, kai ji taip padarydavo, visada į trečią dieną sugrįždavo...

MARGUS liūdnai nusisuka.

JANUS. Na ir širdis gi šito žvėriūkščio! Aš jau tada sakiau, kai šeimininkas ją į namus paėmė... Nedaryk šito! Neišeis tai į gera!

MARGUS (*Liūdnai*). O ką gi ji blogo padarė?

JANUS. Na taip... ką aš čia galiu žinoti! Merga kaip kibirkštis. Tokia už du sau duoną užsidirbs. Tik...

MARGUS neatsako.

JANUS. ...negali savęs sutramdyti, vos tik kas, į mišką bėga, o iš ten tik badas pajėgia ją išvyti.

MARGUS (*Nekantriai atsisuka*). Ėch!!

JANUS (*Atsiprašydamas*). Aš gi nieko... Bet šilai! Kas gi gali sulaikyt... Jeigu jau toks gandas pasklido, tai plėsis kaip ugnis per sausą žolę. Šeimininkas ir šeimininkė teisūs, kad neleidžia tau jos vesti.

MARGUS (*Tvarkydamasis, priekaištingai*). Negi ir tu apie Tijną blogai galvoji? Tu juk žinai ją!

JANUS (*Niūriai*). Kas iš to, kad žinau!..

MARGUS. Negi tu negali žmonėms burnas užčiaupti? Tu gi žinai... kad ji tokia jau yra. Jos kitoks kraujas – nevergiškas ir nenuolankus kaip mūsų – tu gi žinai!

JANUS. Žinau ar nežinau, o kas iš to mano žinojimo! Lyg aš būčiau protingesnis už kitus, kad galėčiau jiems burnas užčiaupti! (*Ruošiasi išeiti*) Tai kaip, pūdymą arti?

MARGUS (*Niūriai*). Na, eik, jeigu liepė! (*Sėdi kaip ir anksčiau nustiręs. JANUS išeina*)

SENELĖ (*Išeina iš gyvenamos patalpos ir apgraibomis eina prie savo lovos; jos rankos paliečia Margusą*). Kas tai?.. (*Apčiuopia jį*) Ach, tai tu, sūneli! Ką tu čia veiki? Vis liūdi? (*Glosto ranka jam plaukus*)

MARGUS (*Tyliai*). Nieko, senele! Aš taip sau!..

SENELĖ (*Atjausdama*). Na taip – nieko! (*Lėtai sėda šalia Marguso ant savo lovos krašto*) Tiktai tarytum numirėlis namuose!

MARGUS iškankintas neatsako.

SENELĖ. Kada tu buvai vaiku, Margus, ir tau ko nors trūkdavo, arba panorėdavai ką nors sužinoti, o visiems kitiems laiko stokojo – tu visada kreipdavaisi į mane...

MARGUS (*Šiltai*). Visi mes, senele, ateinam prie tavęs!

SENELĖ (*Linguoja galva*). Ne, sūneli, ne visi. Tu štai neateini. Seniai jau tu nebeturi ką man sakyti.

MARGUS (*Patraukęs pečius, liūdnai*). Ką gi aš galėčiau tau pasakyti, senele, ko tu pati nebūtum žinojus!

SENELĖ. Taip! Senelė dabar visai be akelių. Valkius uždengė jas dangteliu, bet senelė vis tiktai mato! Mato daugiau nei anksčiau, visa, kas atsitinka ir kas aplinkui dedasi. Senelė įžvelgia ir į tavo širdį, sūneli!

MARGUS (*Su kančia*). Kam apie tai kalbėti ir tuščiai žodžius laidyti! Argi tu, senele, kitokia nei visi. Tu taip pat akiai mane kaltini kaip ir visi kiti.

SENELĖ (*Pakelia galvą, tarytum ji matytų ir norėtų įžvelgti Margusui akysna*). Ne, Margus, aš nekaltinu!

MARGUS (*Džiugiai jaudindamasis*). Tiesa, senele? (*Ima abi senelės rankas į savąsias ir žiūri į ją spindinčiu žvilgsniu*) Tu galvoji kitaip nei... tėvas, motina ir visi kiti? (*Pagyvėjęs*) Senele! (*Jo rankos nusvyra, jis atsitraukia keletą žingsnių*) Aš netikiu tuo! Tai netiesa! Šito negali būti!

SENELĖ. Ach, Margus! Jei tu dar galėtum manim tikėti! Kad aš galėčiau paimti tavo rankutes (*ieško jo rankos*) ir suspėčiau žodeliais grąžinti tavo širdžiai ramybę kaip tada, kada tu kūdikiu su ašarėlėmis pas mane atbėgdavai. Neteisk tėvo ir motinos. Jie nieko nedaro akiai kaip tu pasakei. Jų žvilgsnis aiškus, kraujas – šaltas ir protas blavus.

MARGUS (*Įdūkęs*). Blavus protas?.. Tai ko jums reikia? Patys gi priėmėt Tijną į namus ir laikėte ją kaip savo vaiką! O dabar! Dabar, kada aš nuo vaikystės metų susigyvenau su ja, dabar, kada Tijna man brangi! Dabar jinai nežinia kuo jums tapo. Ką jinai padarė jums?

SENELĖ. Ach, Margus! aš tai suprantu. Kiekienam ateina savo eilė. Ji tarytum audra mus užklumpa! Kraujas užverda, užsiunta ir vaidenasi laimė ir nelaimė ten, kur nieko nėra ypatingo. Toji ar kita, Margus – visos jos sutvertos vienam – pratęsti giminę, gimdyti vaikus. Štai ir viskas!

MARGUS (*Kaip užsispyręs vaikas*). Senele, Tijnos aš nepaliksiu. O visi šitie plepalai apie vilkatę – nesąmonė.

SENELĖ. Paliksim tai. Tik ką mes žinome apie Tijną? Ar mes žinome, kas ji, iš kur kilusi? Margus! Juk Sirje⁴ paukštelė ne pora sparnuotam Siurui! O Tammarų giminė ir gentis? Margus, jei tu turi noro ir kantrybės išklausti mane, aš tau apie jas papasakosiu.

MARGUS (*Gūžtelėjęs pečiais, neramiai*). Ir kam tai... Kam visa tai dabar... Ir kuo aš čia dėtas?..

SENELĖ. Kuo tu čia dėtas? Nežinau, Margus, bet vis dėlto galbūt tai ir tave liečia? Mūsų gentis, Margus, gyvena čia, Tammaruose, jau dešimtį kartų – penkias paskutiniąsias aš pati mačiau ir senelė su motina apie jas man pasakojo.

MARGUS nekantrauja, bet nieko neatsako.

SENELĖ. Ar tu klausai?

MARGUS. Klausau, sakyk jau.

SENELĖ. Aš maniau, tu neklausai... Mūsų giminėje ir gentyje visi buvo geltonplaukiai su žydromis akimis ir žmonas tokias pat rinkosi iš savųjų tarpo – mūsų gyslose nėra nei lašo svetimo kraujo. Jis švarus!

MARGUS. Svetimas kraujas? Kodėl gi ji mums svetima? Jūsų akyse išaugo ir tapo žmogumi!

SENELĖ (*Nekreipdama dėmesio, tarytum paskendus savo atsiminimuose, tęsia pasakojimą*). Mūsų merginos ir jaunamartės nebuvo gražios – jų nereikalavo į dvarą... O kai prieš keturias kartas vieną pareikalavo... (*Susijaudinusi nuleidžia akis*) Tai ji nusiskandino upelyje. Tuo metu, kai dar mano akys matė, prisimenu, už kapų tvoros buvo dar jos sutrūnijęs kryželis. Piemenėliai ten bandą ganydavo ir saugojo jos kapelį, kad nesumindžiotų.

MARGUS taip pat susijaudino, tai matosi iš jo judesių, bet nieko neatsako.

SENELĖ (*Lyg žvelgdama į tolimą praeitį, iš naujo pradeda savo pasakojimą*). Mes buvome lėti ir neskubūs: mes visada turėdavome po du vaikus ir jau daugiausia – tris; o jei dievas panorėjęs anksčiau vaisių sulaikydavo, tai ir vieną vienintelį! Baimėje ir siaube tarnavome mes viešpačiui dievui ir vilkome baudžiovą; gyvenimo džiaugsmas ir linksmybės mums buvo užrakinti, o jei dainavome, tai mūsų dainos buvo sunkios ir liūdnos. Mes nepažinome šviesių dienų, varžėme savo aistras, bijodami naujųjų baudžiovos sielų karčios dalies.

MARGUS (*Sunerimęs*). Bet kas man iš viso to, senele?.. (*Gailiai*) Kam tu man apie visa tai pasakoji? Juk tuo reikalo nepataisysi!

SENELĖ (*Pakilusi*). Taip, kas tau iš to viso! Tik va... tu privalai žinoti, kaip gyveno mūsų giminė ir gentis anksčiau ir kaip jie žiūrėjo į gyvenimą ir kančias. Kokiais mes bebūtumėm... bet iš kartos į kartą mes šventai saugojom mūsų tėvų paliktus mums papročius, buvome romūs ir nusižeminę... stengėmės nugalėti save. Dabar, kai tu visa žinai, dabar... Jeigu tau kartais bus sunku ir širdį

⁴ Sirje – paukštelė ir Siuru – pasakiški paukščiai estų mitologijoje.

plėšys skausmas, atsimink tada senelę ir tėvą su motina, juk jie taip pat buvo kada tai jauni, kaip tu dabar, ir... galbūt ne visada galėjo turėti tai, ko jų širdys troško...

MARGUS (*Vis labiau ir labiau nerimdamas*). Ach, senele, senele! Tavo žodžiai visai sugrauš man širdį!

SENELĖ. Visi mes sutverti kančiai – vienas kenčia taip, antras – kitaip. Bet laikas – jis užgydo visas žaizdas. Jaunas kraujas greitas pamilti, bet ir greitas pamiršti. (*Glosto Margusą*) Na ką gi, ir šį kartą senelė privalo būti protingesnė už jus, jaunos. Laiko jai daug, tik galvok ir galvok! Ir štai tada ateina visi tie... (*Žiūri į priekį lyg matydama kažkokį reginį*) Iš mūsų giminės, kurie gyveno iki mūsų, vilkdami sunkią gyvenimo naštą. Ir tie, kurie gyvens po mūsų, ir taip pat kentės... Štai jie, stovi ten eilėje... (*Ištiesia ranką*) Kur... ach! Visa tai senelės vargas! Kiek, kiek kartų ateity! Ir kiek kartų praeity! (*Jos ištiesta ranka virpa*) Nematau aš ten svetimo kraujo. Visi jie geltonplaukiai su žydromis akimis. Vis geltonplaukiai ir žydraakiai! (*Nuleidžia ranką, žiūri į Margusą ir lyg vogčiomis nubraukia ašarą*) Bet neimk tai į širdį, Margus, neimk, tai – tik regėjimas, kuris senelei kartais pasirodo. (*Perbraukia ranka Marguso plaukus ir laukia atsako*) Kada ateina saulėlydis, kai mes pasenstam ir pražilstam, visos kančios užsimiršta lyg sapnas!

MARGUS vis dar tebežiūri į ten, kur rodė senelės ranka, paskiau, sunkiai atsidusęs, vėl sustyra.

MARI išeina iš gryčios, deda ant stalo duoną ir šaukštus. Susirūpinusi seka akimis Margusą. Kadangi MARGUS nejudėdamas sėdi, ji neišdrįsusi prabilti grįžta atgal.

ŠEIMININKAS (*Ateina iš kiemo, pamačius Margusą, jo veidas apsini aukia. Žengęs kelis žingsnius sustoja vidury klojimo*). Na, jos dar nematyti?

MARGUS staigiai sujuda, tarytum iš jo burnos turėtų išsprukti aštrus žodis, bet nususuka ir tyli.

ŠEIMININKAS. Argi tu, berniokšti, negirdi, kad su tavim kalba?

MARGUS. Girdžiu. O ką aš privalėjau atsakyti? Jeigu tu apie Tijną klausi, pats gerai žinai, kad ji dar negrįžo.

ŠEIMININKAS (*Lyg sau*). Geriau ir paliktų ten, kur esanti!

ŠEIMININKĖ (*Jeina, deda ant stalo indus*). Eikit valgyt!

ŠEIMININKAS (*Margusui, kuris nejuda iš vietos*). Tu ko drybsai? Lyg gyvenimo neturėdamas. Šitokią dangišką sielą prarado, matai. (*Sėda už stalo*) Pagal metus tarytum vyras, o protas vaikiškas. Jei vestis nori – aš nedraudžiu. Mari laukia – suruoškite rudenį vestuves.

ŠEIMININKĖ. Taip, aš irgi negaliu suprasti. Tu juk gali tik tokį žmogų paimti, kurio gyslose teka krikščioniškas kraujas, kuris nežiūri į mišką!

JANUS jeina iš kiemo, sėda už stalo; už stalo sėda taip pat SENELĖ ir MARI. MARGUS sėda greta tėvo. Niūri nuotaika, niekas netaria nei vieno žodžio.

JANUS. Vakar, būk tai, vilkas iš kaimenės Meelimiajo ėriuką nusinešė.

ŠEIMININKĖ (*Reikšmingai*). Štai kaip! Reikia ir mūsų piemeniui paskayti, kad arčiau namų su galvijais laikytųsi! (*Kaip ir anksčiau, visi tylėdami valgo*)

Nuo slenksčio į kambarį krenta šešėlis. Ten stovi TIJNA, alkana, išblyškusi, rūbai truputį netvarkingi. Ji sumišusi ir nedrįsta pakelti akių.

JANUS (*Pirmasis ją pastebėjęs*). Mūsų dingusi!

MARGUS (*Pašoka norėdamas bėgti sutikti Tijną, laimingai*). Tijna! Pagaliau tu grįžai...

ŠEIMININKAS (*Griežtai sodindamas Margusą į vietą*). Sėdėk čia! Su šita aš išsiaiškinsiu! (*MARGUS nedrįsta pajudėti, ŠEIMININKAS lėtai deda šaukštą ir eina prie jėjusios*) Tu iš kur atėjai?

TIJNA maldaujančiomis akimis, nepajėgdama pratarti žodžio, žiūri į ją supančius.

ŠEIMININKĖ (*Tvirtai*). Iš kur tu atėjai? Kur tu visą laiką buvai?

TIJNA (*Baugščiai*). Miške buvau. Aš nebeišdrįsau rodytis žmonių tarpe. (*Pradedu verkti*)

ŠEIMININKAS. Miške? Miške vilkai smežiniuoja! Ką tu veikei miške?

SENELĖ (*Pakilusi iš užstalės eina link savo lovų. Netoli Tijnos sustoja*). Vaikuti, o kuo tu išbėgusi į mišką gyveni?

ŠEIMININKĖ (*Iš užstalės*). Ir to dar klausi? Miške dabar mėsos iki sočiai.

TIJNA (*Verkdama*). Kuo aš gyvenu? Niekuo, senele! Miške uogos, miške rūgštynės ir šaknys. (*Begaliniai susijaudinusi puola prie senelės kojų, apglėbia rankomis jos kelius*) Tu, senele, tu neatstumsi manęs! Tiek kartų aš parklupusi ant kelių maldavau dievą, bet jis nepasigailėjo! Mane vis pagauna nenumaldomas pyktis ir aš negaliu jo sutramdyti! Vaikystėje aš buvau gera, patikėk man, senele, gera! Bet kada jie apšaukė mano motiną ragana, kada jie mirtinai užplakė ją ir mane žodžiais prakeiktą visi ginė nuo slenksčio iki slenksčio, tada! Tada mano mažytėje širdelėje gimė pyktis prieš visokiausią neteisybę, jis sunkiu kamuoliu užgulė mane, augo drauge su manimi ir aš negaliu juo atsikratyti! Niekaip negaliu! Patikėk manim, senele, negaliu!

SENELĖ. Bet tu, vaikuti, bėgioji į mišką praleisdama ten dienas ir naktis!

TIJNA (*Labai susijaudinusi*). Ach, senele! Miške taip gera... Įsikniaubi veidu į samaną ir verki... Kol pyktis lašas po lašo ištirpsta ir širdyje vėl lengva pasidaro. Ten, rodosi, ir nenorėtum būti žmogumi, norėtum palikti miške ir būti laisva ir nepriklausoma, nepriklausoma ir laisva...

MARGUS (*Šoka išskleidęs rankas prie Tijnos*). Tijna!

ŠEIMININKAS (*Nustvėręs Margusą už rankos stumia atgal, pasisukęs į Tijną įtūžusiai meta*). Vilkatė!

TIJNA (*Lyg įgelta pašoka ir svyruoja; SENELĖ pasitraukia nuo Tijnos*). Ir tu taip pat šitą sakai! (*Lyg maldoje tiesia rankas į dangų, paskiau uždengia jomis veidą*) O dieve mielaširdingasis!

ŠEIMININKĖ (*Iš užstalės*). Juk pati prie Joninių laužo visiems žmonėms girdint prisipažinai, kad tu vilkatė, kam gi dabar išsiginti nori?

TIJNA (*Tiesdama į šeimininkę rankas*). Motule, kodėl tu mane kaltini tuo, kas skriaudoje ir skausme, nusiminimo minutėje, neapgalvotai iš burnos išspruko!

ŠEIMININKAS (*Su kartėliu ir skausmu*). Neapgalvotai? Pasakyk geriau, kuo tu užkerėjai mano sūnų, kad jis paskui tave sekioja.

TIJNA (*Su gimstančiu išdidumu*). Nekerėjau aš Marguso, kad jis paskui mane sekiojūt! Tai žino Margus! Žino dievas, ir jūs žinote. O jeigu Margus prie manęs laikosi ir nori mane vesti (*jos akys suspindi*), tai jo laisvas noras. Ir aš... galiu tik didžiuliuoti, kad patraukiau gero žmogaus širdį ir...

ramiai iš gilumos sielos dėkoti, kad šiame didžiuliam dievo pasaulyje ne visi mane apleido, kad nesu visai vieniša...

ŠEIMININKAS (*Nebepajėgdamas susivaldyti, beveik šaukia*). Tu – ragana ir raganišką atpildą gausi, kaip ir tavo motina gavo! Lauk iš mano pastogės, gyvatės išpera!

TIJNA (*Degdama pykčiu*). Ką? Aš ragana ir mano motina buvo ragana?.. Tu vainoji mano motinos palaikus, kurie jau seniai po žemėmis, jos siela, kuri ilsisi aukštybėse tarpe palaimintųjų! Tu vainoji mano motiną, kurios dukterį pats iš mielaširdingumo priglaudei, maitinai ir rengi!

ŠEIMININKAS (*Nusigrėždamas*). Tebūnie prakeikta toji valanda, kada aš taip padariau!

TIJNA (*Tvardydamosi, pradžioje gailiai, vėliau piktai*). Ach, geriau jūs būtumėte palikę mane plėšriesiems žvėrimis sudraskyti! Seniai jau būtų galas mano skausmams ir kančioms! O siela būtų grįžusi į viešpaties parieglą pas motiną. Kūną penėjote duona, o sielą palikote badauti! Maitonote ir rengėte mane, bet niekada nemylėjote! Priglaudėte kūną, o siela paliko vieniša ir ieškojo sielos! Dešimtį ilgų metų ieškojo kitos sielos ir nesurado. Jūs pylėte į mano sielą nuodus! Ir dabar, kada aš atėjau pas jus ieškodama pagalbos ir mielaširdingumo, pas jus, kurie turėjote būti mano tėvu ir motina, dabar, dabar jūs taip pat sakote man: vilkatė! Lai ši nuodėmė krinta ant jūsų sielų! Ach! Dabar ir mano sieloje užgeso paskutinė kibirkštėlė vaikiškos meilės ir dėkingumo – mes atsiskaitėme!

MARGUS (*Gailiai*). Tijna!.. Kaip tu elgiesi su tėvu ir motina!

TIJNA (*Kaip ir anksčiau*). Jis man ne tėvas ir ji ne motina! Ir tu neturi nei tėvo, nei motinos, jeigu jie nejaučia tau meilės ir užuojautos! (*Ramiau*) Margus! Knygų knygoje parašyta: vyras palieka tėvą ir motiną savo ir eina prie žmonos savo. (*Pasisuka eiti*) Einam!

MARGUS (*Gailiai*). O kur? Pati pagalvok – kur?

ŠEIMININKĖ (*Lyg pajuokdama*). Kurgi jis privalėtų eiti, iš kur jūsų grąžint negalėtų?

MARGUS. O kas mudu sutuokdins, kas įrašys į bažnytines knygas, jei baudžiauninkų sąrašuose tavęs nėra!

TIJNA. Aš žinau vietą, iš kur mūsų niekas nesugrąžins. Neįžengiamam miške, už klampynių ir pelkių, kur gandras praeiti neįstengtų, nebent perskristų, yra kalnas, tame kalne uola ir šaltinis. O kas mus sutuokdins? Sutuokdins mus dievas. Einam, jeigu tu mano!

ŠEIMININKAS. Cha! Veltui vilioji berną! Jo galva ne tuščia!

TIJNA. Einam, Margus!

MARGUS nelaimingas tyli.

TIJNA (*Liūdnai*). Jeigu tu neini, Margus, tada... pasakyk, kad neisi!

MARGUS. Bet tai neįmanoma! Juk tai neprotinga! Mes privalom surasti kitą kelią, mes privalome... (*Ieškodamas pagalbos žiūri į tėvą ir į motiną, bet pamatęs jų akmeninius veidus nutyla*)

TIJNA. Tu neini?

MARGUS tyli, gailiai skėsteri rankomis.

TIJNA (*Beviltiškai Margusui*). Galbūt ir tu dabar jau tiki, kad aš... vilkatė! O dieve! Protas maišosi! Aš juk nežinau šito! Galbūt ir buvo mano motina... ir aš!.. paveldėjau nuo jos kraujo... Šiuos nuodus... (*Laužydama rankas*) O dieve, juk aš nežinau šito! (*Pasverdėja*)

ŠEIMININKĖ (*Griežtai*). Nedrįsk šauktis dievo, jei pati nežinai.

TIJNA (*Piktai*). Vilkatė... Vilkatė taip pat dievo sutvėrimas!

ŠEIMININKĖ. Ne, vilkatė ne dievo sutvėrimas! Jam nėra vietos tarp žmonių! Nešdinkis!

TIJNA. Aš – dievo sutvėrimas, nors ir vilkatė būčiau! O jūs? Nelaimingieji! Nėra jumyse nei drąsos, nei jėgos, nei meilės, nei ištikimybės – nieko jumyse nėra! Ir jūs norite teisti? Jūs! Jeigu aš vilkas, tai mano vieta tarp vilkų ir galbūt jų tarpe daugiau tiesos ir užuojautos! (*Išdidžiai eina durų link: jos pyktį pakeičia susijaudinimas. Ant slenksčio atsisuka*) Sudie, Margus! (*Verkdama išeina*)

UŽDANGA

PENKTAS VEIKSMAS

Penkiems metams praėjus. Ta pati gyvenamoji pirkia, kaip ir pirmame veiksmė. Žmonės paseno. MARGUS apaugęs barzda. Marguso ir MARI – ji dabar jo žmona – veidai tapo paniurę ir rūstūs. Mažiausiai už visus pasikeitė bernas JANUS. SENELĖ visai suseno, iškaršo: jos galva svyra, atrodo, lyg ji visą laiką snaustų. Vėl vėlus žiemos vakaras, dega balana; lauke pūga ir laiks nuo laiko pasigirsta vilkų kaukimas. Šalia priepečkio sėdi MARI ir verpia, ant suolo, prie pečiaus, sudėjęs rankas ir panarinę galvą sėdi JANUS. Jaunas bernas MIARTAS baigdamas apraišioti naginių apavus, sėdi ant krašto lovos, paskiau nukabina nuo sienos kailinius ir kepurę.

JANUS. Kurgi tu susiruošei taip vėlai, Miartai?

MIARTAS. Eisiu pas kaimynus mūsų mergos Mari atsivesti. Ji ten, o kaip tokioj pūgoj viena iki namų prasikas. Eisiu jos sutikti.

JANUS (*Besijuokdamas*). Jau labai malonus tu Mari pasidarei. O pasakojo, būk tu su kaimyne Anu žiedelius sumainei...

MIARTAS. Na... nejau pasakojo? Ką gi, tada vienu ėjimu du darbus atliksiu! (*Besijuokdamas*) Taip, laikas ir savimi pasirūpinti, nepaliks gi manęs amžiams Tammaruose, kaip tave. Tu čionai šeimnininko vietoje, tavęs ir dalba iš čia neišversi. O mano kojos dar kryžkelėje.

JANUS. Štai, nors vienas žmogus man pavydi! Taip, aš čia užsibuvau, o gal ir visai paliksiu, jei šeimnininkas prižadės mane palaidoti.

MIARTAS. Neverta tau pavydėti! Va, jeigu šeimnininkai už ilgametę tarnybą pristatytų prie pirties tau kamarėlę ir pagelbėtų įsikurti tenai šeimną – štai tada gal ir vertėtų pavydėti. O dabar...

MARI (*Sausai*). Tai argi jam nesiūlėme šito, jau seniai, dar prie seno šeimnininko. Bet argi iš jo gali kas išeiti!

JANUS (*Besijuokdamas*). Taip, neišėjo ir turbūt jau neišeis.

MIARTAS. Na, likite sveiki! (*Išeina*)

Pauzė.

SENELĖ (*Apgraibomis išeina iš užpakalinės kamarėlės; ant jos pečių seni, smarkiai sudėvėti kailinukai; atsisėda ant priepečkio – įsiklauso į ratelio dūzgimą*). Ko gi tu vėl prie ratelio prisėdai, vaikuti? Sekmadienį švęsti reikia!

MARI. Jau ne sekmadienis. Sekmadienis jau praėjo. Ir darbas rankų prašosi. Be to, rūpestis kankina: Marguso dar nėra. Negrįžta ir negrįžta. Ras jis tokioj pūgoj kelią ar ne, dar paklys miške.

SENELĖ. Taip, kas žino, kur jis taip vėlai užsibuvo.

JANUS. Turbūt pakeliui į karčiamą užsuko, o ten, draugėje su pažįstamais, laikas skriste skrenda.

MARI (*Niūriai*). Argi tai tinka, galėtų pagalvoti, kad namie rūpinasi ir laukia...

JANUS (*Dviprasmiškai*). Kažin, ar galvoja jis apie tai?

SENELĖ. Ta-taip... (*Nutyla nieko nepasakiusi*)

JANUS (*Laikas nuo laiko pataisydamas balaną*). Ko gi jam ilgėtis namų? Vaikų jiems dievas nedavė, namuose tuščia, nejauku...

MARI (*Nieko neatsako, tik smarkiau pradeda minti ratelį. Siūlas nutrūksta. Pasilenkia prie ratelio, bet staiga pakelia galvą*). Girdi, kaip artėja!

Visi nutyla. Pro pūgos staugimą girdėti pradžioj artėjantis, vėliau tolstantis vilkų staugimas. Visi klausosi.

SENELĖ (*Atsidususi*). Ta-aip!..

JANUS (*Po trumpos pauzės*). Tu kažką pasakei, senele?

SENELĖ (*Kalba laiks nuo laiko nutildama, kad atsidustų*). Ką aš pasakiau? Nieko! Šiame pasaulyje viskas kartoja – niekas nesikeičia. Žmonės, tiesa, - tie ateina ir išeina, gimsta ir miršta, tiktai... Manęs štai... mirtis neima, paliko žemėje kaip sudegusių namų kaminą, nors aš čia niekam nereikalinga. Sūnų ir marčių... juos mirtis pasikvietė... O dar būtų galėję gyventi... (*Susijaudinusi nebegali toliau kalbėti*)

JANUS (*Skudžiai*). Taip, pakirto juos cholera... Visus ji lygiai dalgiu guldė – ir jaunus ir senus. Prie ko prilipo, tam išsigelbėjimo jau nebuvo.

SENELĖ. Taip, jų kančios jau baigėsi! Jų širdys jau nebekenčia, nei pūga, nei audra jų ramybės jau nebedrumsčia.

MARI matomai taip pat kankina sunkios mintys. Ji tyliai atsikelia ir išeina į užpakalinę kamaraite.

SENELĖ (*Susimąsčiusi*). Kad ir Mari dabar...

JANUS. Taip, kad ir ji! Ir aš dar ją įskaudinau! Nepagalvojus nusprūdo nuo liežuvio... Na, argi mūsų namuose yra laimė? Bet kuo ji čia dėta?

SENELĖ. Ta-aip...

JANUS. Gaila žiūrėti į juodu su Margusu! Nieko nėra, kas juodu jungtų! Ir toji – trečioji! Toji vis dar klaidžioja po miškus! Nebegali ar nebenori ji vėl žmogumi atsiversti – šito niekas nežino – gal tik vienas dievas.

SENELĖ (*Skudžiai*). Atneštų nors kas mums nusiraminimą ir įtikintų, kad taip nėra, nors visi taip galvoja ir tuo tiki. Rastų bent jos kaulelius, tada žinotumėm, kad ji seniai mirus, kad surado ramybę ir jai pačiai taip daug geriau būtų.

JANUS (*Sunkiai*). Ne, ji nemirė. Ir tai – ji! Mūsų vietų ji nepalieka ir kulka jos neima. Dabar, kada visi tai žino, jos niekas nepalies. Ir koks gi tai vilkas: nieko nepjauna, žmonių nebijo ir duoną, jeigu numesi, paima, aišku, kad tai Tijna – visi tuo tiki.

SENELĖ (*Matomai sąžinės kankinama*). Ach, jeigu aš dar galėčiau!.. Jeigu dievas gražintų man akis nors vienai valandai arba dienai!.. Sako, jeigu tokiam duoti ant peilio smaigalio duonos, tos, ką didįjį penktadienį... Tu juk žinai... Tai jis vėl pavirsta žmogumi.

JANUS (*Liūdnai*). Praeitą vasarą, laike šienapjūtės, naktį, kai žvėris išėjo prie mūsų laužo, Margus juk norėjo taip padaryti... Šeiminkė išmušė iš jo rankų peilį ir duoną – žvėris staugdamas nubėgo į mišką!

SENELĖ (*Išsigandusi*). O-och!

JANUS. Štai nuo to laiko tarp šeimininko ir šeimininkės nebėra santaikos, nors jie apie tai ir nekalba.

SENELĖ (*Dejuodama*). Ateitų bent mirtis ir pasiimtų! Ten aš sutinku viską iškęsti, o čia nebėra jėgų pakelti širdies kančias. Visi mes savo gudrumu kalti dėl jos gyvenimo ir mirties.

JANUS. Taip! Kalti ar nekalti!..

SENELĖ (*Po pauzės*). Šiandien man taip bloga, taip sunku... Lyg kažkas kažkur tyko – ko neišvengsi ir neapsisaugosi! Kad bent Margus sugrįžtų!

JANUS. Taip, šiandien jie vėl iš miško išėjo, apie namus ir tvoras valkiojasi! Pažiūrėti gal, ar nesimato, nesigirdi ko nors. (*Ima kepurę ir rengiasi eiti laukan*)

MARI (*Išbėgusi iš kamarėlės, karštai*). Janus, išeik į kiemą, tu drąsesnis! Ten lyg kažkas yra...

JANUS paliečia durų rankeną, bet tuo metu durys plačiai prasiveria.

MARGUS (*Jeina šautuvu nešinas. Janusui*). Na?

JANUS. Nieko, norėjau į kiemą išeiti. Eisiu nukinkysiu tavo arklį.

MARI (*Džiugiai, pagyvėjusi*). Dar gyvas grįžai! Vilkai neužpuolė?

MARGUS (*Eidamas toliau, niūriai*). Gyvas, kaip matai! (*Janusui*) Nėra ko tau eiti. Arklys jau garde. (*Atidavęs Janusui šautuvą*) Še, nušluostyk sausai!

JANUS (*Apžiūrėdamas šautuvą*). Kad jis ir nesušlapo, tik aprasojo.

MARGUS. Jis gi po šiaudais gulėjo ir aš pats ant jo sėdėjau.

MARI (*Priimdama Marguso viršutinius rūbus, lengvai priekaištaudama*). Kurgi tu taip ilgai buvai?

MARGUS (*Niūriai*). Taip ilgai buvau... Buvau kur buvęs! Prieš ką aš privalau aiškintis!

SENELĖ (*Taikindama*). Juk Mari nieko blogo nemanydama paklausė!

MARI (*Gailiai*). Jo bloga nuotaika...

MARGUS (*Susierzinęs*). Ką gi aš privalau jums pasakoti? Niekur aš nebuvo. Paprasčiausiai su draugais pasėdėjau, laikas ir prabėgo. (*Sėda ant priepečkio*)

SENELĖ. Na taip!

JANUS (*Po pauzės, kad pradėtų kalbą*). O ką ten prie bažnyčios darė?

MARGUS (*Niūriai*). Kaip tik tau reikia apie tai aiškinti. Lyg pats niekad nebūtum matęs! (*Pastebėjęs, kad visi nuleido galvas*) Ko gi jūs gulti nėjote?

MARI. Kur ten gulsi! Tokią naktį... Ir tavęs namie nebuvo...

MARGUS (*Murmėdamas*). Manęs! Radote ko laukti!

Tyla. Apie namus vis stipriau staugia pūga. Iš tolo pasigirsta vienišo vilko staugimas.

SENELĖ (*Dūsaudama, sau*). O viešpatie, pasigailėk!

MARGUS (*Lyg suprasdamas Senelės mintis*). Neverta praeitį prisiminti, lai mirusieji miega!.. Mes... visi... esame kalti dėl jos gyvenimo ir mirties!

Niekas neatsako. Sunki nuotaika.

MARI (*Nedrąsiai*). Gal valgyti nori?

MARGUS (*Atšiauriai*). Ne!

MARI. Kur tu valgei?

MARGUS (*Irzliai*). Ar ne vis tiek, kur aš valgiau, arba visai nevalgiau.

MARI (*Liūdnai*). Nieko tu nenori, nieko nepasakoji... (*Susirūpinusi nori išeiti, bet susilako*) O miegot eisi turbūt?

MARGUS. Eik ir gulki!

MARI išeina, SENELĖ lyg snaudžia, JANUS rengiasi gulti, visi tyli. Staiga visai arti pasigirsta vilkų staugimas. JANUS sunerimsta. MARGUS pašokęs įtemptai klauso.

JANUS. Visai sujžulėjo!

SENELĖ (*Vilkų staugimui besitęsiant murma*).

Ilganosi girios pilki,
Karaliūne tankumynų,
Į balas savąsias kilki,
Šmėžiniuok tarp akmenynų,
Į tankmes nusidanginki...

MARI (*Vienmarškinė pasirodo ant kamaros slenksčio, susijaudinusi*). Margus! Paimk šautuvą, pabaidyk! Turbūt jie į tvartą braunasi! (*Užtrenkusi duris, dingsta*)

MARGUS jau suspėjo užsimaukšlinti kepurę, paimti šautuvą. Janusui atidarius duris, išeina į kiemą. JANUS stovėdamas ant pravirų durų slenksčio klausosi; pūga ir sniegas įsiveržia į kambarį. Girdėti tolstančių vilkų staugimas.

SENELĖ (*Sunkiai atsikėlusį apgraibomis eina prie durų ir virpėdama murma*).

Šventas Petrai, užtarėjau,
Piktą žvėrį suvaldyki,
Šunimis jį užpjudyki.

Lauke pasigirsta šūvis, tamsoje blyksteli ugnis, staiga pasigirsta moters riksmas.

JANUS. Viešpatie dieve! (*Šoka į riksmą laukan*)

SENELĖ (*Atsidususi vidury kambario murma maldos žodžius*).

O Viešpatie, apsaugok mus,
Nuplauk savu krauju vargus...

MARI (*Užsimetusi kažkokį rūbą, susijaudinusi išbėga iš kamarėlės ir baimėje apkabina senele*). Senele! Senele! O dieve! Senele!..

SENELĖ (*Baimėje*). Nežinau, vaikuti, nežinau. Tai ne žvėries, tai žmogaus balsas!

MARI (*Labai susijaudinusi, metasi prie slenksčio. Bet pakirtus kojas, ji atsiremia į durų staktą*). O dieve dieve! (*Sušunka*) Margus!

SENELĖ (*Virpėdama nuo baimės ir šalčio*). Tai ne Margus – tai jos balsas!

MARI (*Laužydama rankas*). Dieve mielaširdingas!

MARGUS ir JANUS įneša ant rankų TIJNA, atsargiai, žengdami žingsnis po žingsnio atneša ją prie ugnies. TIJNA sudriskusiais rūbais, atrodo kaip laukinė, jos veidas išbadėjęs, tik akyse dar spindi laimės žiburėlis. Abiem rankom ji spaudžia žaizdą krūtinėje, virpa, besisunkius iš žaizdos kraujas laša ant grindų.

MARGUS (*Pažvelgęs į Tijos veidą, širdį veriančiu balsu*). Tijna!

JANUS (*Siaubo pagautas, lyg aidas pakartoja Marguso žodžius*). Tijna!

MARI (*Beviltiškai*). Ji! Vis ji!

SENELĖ (*Vaitodama*). Aš žinojau! Aš jaučiau, kad ji arti!

MARGUS (*Laikydamas Tijną ant rankų*). O dieve! Tijna! Štai kaip tu grįžai! Ir aš... (*Jo balsas nutrūksta*) Aš tavo žudikas!

TIJNA. (*Pritariamai linguoja galva*). Taip! Dėkui tau, Margus!

MARGUS (*Švelniai pasodinęs Tijną, puola prie jos kojų beviltiškai*). Negi dar neužteko to, kas buvo! Dabar aš dar šoviau į tave. (*Verkia*)

TIJNA. Neverk, Margus! Tu – tu juk nekaltas!.. Broliukai... Broliukai buvo alkani, nebeklausė! Tada!.. (*Atsipeikėjusi įsižiūri į kiekvieną*) Och! Aš vėl čia, kur aš... Kur aš buvau laiminga! Ir jūs visi... vėl šalia manęs? (*Stengiasi nusišypsoti*) Ach, Margus, man maža paliko laiko... Dėkoju tau! Už viską! Tai mano paskutinė laimė! Kad tu... savo ranka... padarei galą mano kančioms ir nelaimėms... Margus, aš mylėjau tave... ir mylėsiu amžinai! (*Jos akys užsimerkia, kalba pereina į kliedėjimą*) Kur gi aš? Mama! Mama! Aš vėl pas tave! Kur aš gavau avinėlį? Pilkis tempė jį į savo guolį. Jis davė man avinėlį. Juk aš kartais jo vaikams duodavau duonos... (*Smarkiai susijaudinusi*) Ko jūs norite iš mano motinos! Ko jūs norite... (*Šaukia*) Nemušk! (*Jos kalba virsta skausmingu vaitojimu, galva nusvyra*)

MARGUS (*Nusiminęs*). Ji klieidi!

SENELĖ (*Sunkiai*). Tai mirtis!

TIJNA (*Atsipeikėjusi*). Margus! Margus! Ū-ū-ū! Vilkai! (*Laimingai*) Pavalgydino mane. (*Šypsodamasi*) Letenas išžergė, tikras berniūkštis! Štai šioji – mano marti?! (*Staiga susijaudinusi*) Ko jūs norite iš manęs! Aš nieko nežinau apie Karlo Kivesto kumeliuką! Mama! Mama! (*Stengdamasi pasikelti, širdį veriančiu balsu*) Mama! (*Krinta aukštelninka, jos akys plačiai prasiveria*) Ir atleisk jiems jų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo... (*Jos lūpos dar tyliai juda, ji suglemba ir miršta*)

MARGUS užspaudžia jai akis, verkia, kampe kūkčioja MARI, JANUS stovi tylėdamas, sudėjęs maldai rankas.

SENELE (*Pasilenkusi ant mirusios, jau seniai skaito mirties maldas, bet girdisi tik paskutiniai žodžiai*). ...ir priimk, o Viešpatie dieve amžinasis, į savo karalystę jos sielą, švarią nuo nuodėmės, amen!

UŽDANGA